

MUNCH

BARNEHAGEN

MUNCH I BARNEHAGEN – EN INTRODUKSJON

Munch i barnehagen er et pedagogisk opplegg utviklet for å jobbe med Edvard Munchs malerier i førskolegruppa i barnehagen. Yngre barn kan selvfølgelig også delta, men opplegget er laget med tanke på femåringene. Opplegget består av syv perioder der man jobber med følgende tematikker fra Edvard Munchs produksjon:

1. Selvportrett – hvem er jeg?
2. Livsglede
3. Sorg og savn
4. Kjærlighet
5. Angst og redsel
6. Aggresjon og sjalusi
7. Nysgjerrighet, drømmer og håp

Vi har også valgt ut noen malerier av Munch som passer inn under hvert tema. Disse syv temaene består igjen av tre elementer som til sammen utgjør det vi kaller Munchsamlinger:

1. JAKTEN PÅ EDVARD MUNCH

Forfatter Anne Elvedal har forfattet en spennende fortelling om to barnehagebarn som besøker Munchmuseet. Her opplever de å reise i tid, og legger ut på et eventyr for å finne ut mer om Edvard Munch. På veien treffer de sentrale personer fra Munchs liv. Slik blir fortellingen en biografi tilpasset barnehagebarn.

2. SAMTALER OM FØLELSER

Maria-Pia Gottberg har skrevet en veileder i syv deler til hvordan man kan snakke med barn om ulike følelser, gode følelser og vanskelige følelser. Det hører også med forslag til øvelser og aktiviteter.

3. MALEATELIER

Kunstpedagog Camilla Grieg har gjennomført ulike Munchatelier sammen med barnehagebarn. Her introduserer hun ulike teknikker og ideer. Alt er filmet og ligger som inspirasjonsfilmer for de voksne som skal jobbe med opplegget.

Dermed har vi angitt en struktur på det hele:

- Start første samling med å snakke om Munch, og vise selvportrettene som hører med. Les så fortellingen om Munch.
- I neste samling kan man oppfriske maleriene og hva som skjedde i fortellingen. Så skal det handle om følelser. Bruk veilederen som hører til dagens tema *Selvportrett – hvem er jeg?*
- Det neste og siste elementet i det første tema *Selvportrett – hvem er jeg?* er maleatelier. Du finner gode ideer og inspirasjon fra filmene, samt fra artikkelen om å jobbe med kunst i barnehagen.

Når dette er gjennomført, er dere klare for neste tema, og neste kapittel i *Jakten på Edvard Munch!*

Som i alle pedagogiske opplegg vil både barn og voksne innspill og grad av interesse underveis påvirke gangen og fremdriften. Kanskje blir barna oppslukt i selvportrettet og ønsker å gjennomføre flere maleøkter med dette. Opplegget Munch i barnehagen er utviklet nettopp med tanke på dette. Det er angitt et forløp, men det er samtidig åpent nok til at det er dere som bestemmer fremdriften. Man kan jobbe med dette opplegget i mange måneder, eller man kan korte det ned og være gjennom på fire uker. Det er opp til dere og barna!

Det er helt nødvendig at den voksne som skal lede Munchsamlingene er godt forberedt på alle elementene. Spesielt samtalene og øvelsene rundt følelser krever gode forberedelser.

Vi ønsker at barnehagene skal dele sine Munchprosjekter med hverandre. Hvis du legger ut bilder på sosiale medier med #munchibarnehagen, så vil disse vises på www.munchibarnehagen.no.

Med ønske om gode Munchsamlinger!
Trond Kristoffersen, Barnehageforum

BIDRAGSYTERE

Takk til Sparebankstiftelsen for at de hadde tro på prosjektet og bidro med nødvendig økonomisk støtte.

Takk også til Munchmuseet og Hilde Annette Ødegaard for at de ønsker å satse på barnehagene, og for uvurderlige bidrag til utviklingen av konseptet.

En takk skal også rettes til følgende bidragsytere:

- Anne Elvedal for en sp ennende og engasjerende fortelling, Jakten på Edvard Munch.
- Maria-Pia Gottberg for en grundig og god veileder til det å jobbe med Munch og følelser.
- Camilla Grieg for inspirerende presentasjon av maleteknikker med barn i filmene.

SPAREBANKSTIFTELSEN DNB

MUNCH
MUSEET

BARNEHAGEFORUM

INNHold

JAKTEN PÅ EDVARD MUNCH 5

- Kapittel 1: Ung og talentfull 6
- Kapittel 2: Leke og lære 10
- Kapittel 3: Male mennesker som puster 14
- Kapittel 4: Et bankende hjerte i Åsgårdstrand 18
- Kapittel 5: Lys og mørke 22
- Kapittel 6: Fra skandale til suksess 26
- Kapittel 7: Drømmen som gikk i oppfyllelse 30

SAMTALER OM FØLELSER 34

- Tema 1: Hva er en følelse? 35
- Tema 2: Livsglede 40
- Tema 3: Sorg og savn 44
- Tema 4: Kjærlighet 47
- Tema 5: Angst og redsel 51
- Tema 6: Aggresjon og sjalusi 54
- Tema 7: Nysgjerrighet, drømmer og håp 58

KOMMENTARER TIL FILMENE OM MUNCH I BARNEHAGEN – FØRSKOLEBARNES EKSPRESSIVE UTTRYKK I MØTE MED KUNST 61

JAKTEN PÅ EDVARD MUNCH

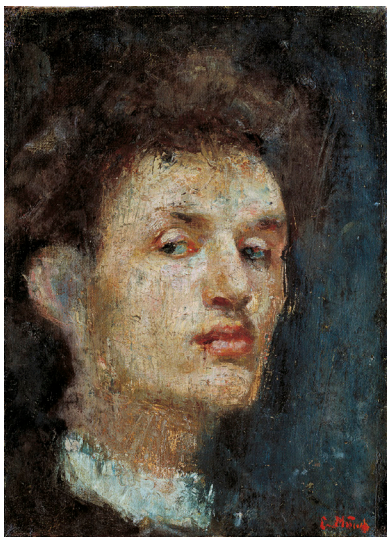
SKREVET AV ANNE ELVEDAL

KAPITTEL

1

UNG OG TALENTFULL

Maja og Karleman går i samme barnehage. Maja er 6 år. Karleman er 5. De er beste venner og liker å forske og finne ut av ting. En dag fant de noe veldig spennende de måtte finne ut av. Det var den dagen barnehagen dro på tur til Munchmuseet i Oslo.

Munchmuseet er et stort hus fullt av mange bilder som alle kan komme og se på. Det er en berømt kunstmaler som het Edvard Munch som har laget alle disse bildene.

Maja og Karleman hadde aldri hørt om Edvard Munch før. De gikk rundt i museet og så på bildene som hang på veggene. Det var bilder i mange forskjellige farger og av mange forskjellige mennesker. Noen så triste ut. Noen var glade. Noen var redde. Det virket som om hvert bilde ville fortelle dem noe spesielt.

Maja og Karleman ble veldig nysgjerrige. Hvorfor laget Edvard Munch alle disse bildene? Hvem var han egentlig? Hvor bodde han? Dette måtte de forske og finne ut av.

Maja og Karleman stoppet opp ved ett maleri der Edvard hadde malt seg selv.

– Så dumt at han er død, sa Karleman. – Hadde han levd nå kunne vi bare snakket med ham.

– Hvis han hadde levd nå hadde han vært over 150 år gammel, lo Maja.

Karleman tenkte og grublet. – Hvordan skal vi finne ut hvem han var da?

Akkurat da slo en klokke høyt bak dem. DONG! Maja og Karleman skvatt. De snudde seg og så en stor, gammel gulvklokke som stod i et hjørne i rommet. DING!

Maja og Karleman gikk nysgjerrige bort til klokken.

– Så rart, sa Maja. – Klokken har stoppet men lager lyder likevel?

– Kanskje den prøve å fortelle oss noe? sa Karleman ivrig.

De stod og så på klokken en stund, men nå var den helt stille.

– Vi må få den til å gå igjen, sa Maja og begynte å snurre seg rundt. – Hvis vi snurrer oss rundt så kanskje viserne begynner å gjøre det også?

Karleman begynte å snurre seg rundt han også.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Og da skjedde det. Viserene på klokka begynte å snurre rundt de også. Men de snurret feil vei. Bakover! DONG DING DONG DONG DING!

Maja og Karleman ble så svimle av all snurringen at de falt ned på rumpa. Da de så på hverandre begynte de å fnise veldig.

– Så rare klær du har på deg, fniste Karleman. Maja hadde plutselig på seg en lang, gammel-dags kjole.

– Så rare klær du har på deg, fniste Maja. Karleman hadde på seg en gammeldags bukse, skjorte og vest. Og en liten lue.

De så seg rundt. Det hadde skjedd noe veldig merkelig. De var ikke lenger på museet. De var i en stue med gammeldagse møbler. På veggen hang et broderi der det stod: «Velkommen til familien Munch».

Maja ble ivrig. – Vi har reist tilbake til gamledager da Edvard Munch levde!

Karleman ble enda mer ivrig. – Da må vi finne ham. Kom!

De gikk rundt i stuen. Det var en sofa her. En kommode. En skrivepult og en bokhylle. En kurvstol. Et rundt bord. Men de så ingen Edvard Munch.

Da hørte de plutselig noen som sukket og stønnet. En dame krabbet rundt på gulvet og lette etter noe. Hun lette under bord og stoler.

Maja og Karleman gikk bort til henne. – Leter du også etter Edvard Munch?

Damen reiste seg og smilte til dem. Hun hadde på seg en lang kjole som var lik den Maja hadde på seg. Håret hennes var mørkt og satt opp i en stram knute.

– Nei, jeg leter etter et kronestykke.

– Er du moren til Edvard Munch?

– Nei. Jeg er tante Karen. Edwards mor er død så derfor bor jeg her sammen med Edvard og familien hans.

– Kan du fortelle oss litt om hvordan Edvard var som barn? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe deg med å lete etter en krone? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa tante Karen.

– Jeg kan slå på lyset så blir det lettere å lete, sa Karleman og prøvde å finne en lysbryter på veggen.

– Se her. Tante Karen fant frem noen fyrstikker og tente på en oljelampe som hang over det runde bordet. – Nå ble det litt lysere.

– De hadde visst ikke strøm i husene i gamledager, hvisket Maja til Karleman.

– Da har de ikke tv heller da, hvisket Karleman.

Maja og Karleman begynte å lete etter en krone mens tante Karen begynte å fortelle om Edvard:

Edvard ble født i 1863. Han vokste opp her i Kristiania.

– Det var det Oslo het i gamledager, hvisket Maja til Karleman.

Tante Karen fortalte at Edvard har fire søsken. Storesøster Sophie, lillebror Andreas og lillesøstre Laura og Inger. Da Inger ble født bodde de i en så liten leilighet at Inger måtte sove i en kommodeskuff.

Maja og Karleman fniste. – Tenk å sove i en skuff!

Edwards mor het Laura Cathrine. Hun hadde en sykdom som het tuberkulose og det var derfor hun døde. Storesøster Sophie døde også for noen år siden av den samme sykdommen, så nå er det Edvard som er eldst i søskenflokk.

Papa, som de kaller faren sin, heter Christian og er lege. Men han liker ikke å se blod. Og ikke liker han å ta imot penger fra de fattige syke som han hjelper heller. Så de har ikke alltid så mye penger selv om papa egentlig kommer fra en rik familie.

Tante Karen fortalte videre at papa kan være litt streng med barna sine, men at han elsker å fortelle dem historier.

– Hver kveld samles vi alle under oljelampen her, sa tante Karen som stod ved det runde bordet. – Så forteller papa eventyr eller leser fra bøker mens Edvard og søsknene hans tegner eller maler. Noen ganger kan det bli litt skummelt for papa liker å fortelle spøkeshistorier...

Maja og Karleman så på tegningene og maleriene som lå på bordet. Det var av både mennesker og ting: Det var av tante Karen som satt i gyngestolen med håndarbeid. Papa som leste og røykte pipe. En hånd. Et medisinglass. Og av dompappen som storesøster Sophies hadde hatt som kjæledyr.

– Så fine tegningene er, sa Maja. – Har Edvard laget disse her?

– Ja. Edvard er spesielt flink, sa tante Karen.

Da banket det plutselig på døren. – Å nei, sa tante Karen. – Nå *må* jeg finne et kronestykke. Det er noen som venter utenfor.

– Er det Edvard? Maja og Karleman så oppglødde på hverandre.

– Nei, det er en mann jeg skylder penger for noen malesaker jeg kjøpte til Edvard.

Maja og Karleman og tante Karen skyndte seg å lete videre. De lette overalt. Maja og Karleman trakk ut skuffer i kommoden og lette blant klærne som lå der. Tante Karen lette blant bøkene til papa som stod i bokhyllen.

Det banket på døren igjen.

– Jeg vet det er en krone her ett sted, sa tante Karen.

Karleman stakk samtidig hånden sin i lommen på en sort vest som lå i kommoden. Han kjente noe lite og rundt som lå der.

– Jeg fant i krone! ropte han og viste dem kronestykket han hadde funnet.

Karleman ga kronestykket til tante Karen som sprakk opp i et stort smil. – En dag vil kanskje Edvard tjene mange kronestykker på bildene han lager. Like mye som jeg tror på Gud så tror jeg på at Edvard vil bli en stor kunstmaler en dag.

– Det tror vi også, sa Maja og Karleman og smilte lurt til hverandre.

– Takk for at dere hjalp meg med å lete, sa tante Karen.

– Takk for at du fortalte oss litt om Edvard, sa Maja og Karleman.

Tante Karen gikk ut til mannen som stod utenfor døren.

– Skal vi prøve å finne Edvard? sa Maja til Karleman.

– Ja, sa Karleman. – Jeg vil vite enda mer om ham.

– Kom! Vi snurrer oss rundt igjen og ser hvor vi kommer.

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt igjen. Og hvor de nå kom. Og om de fant Edvard Munch denne gangen, ja det får du høre om neste gang.

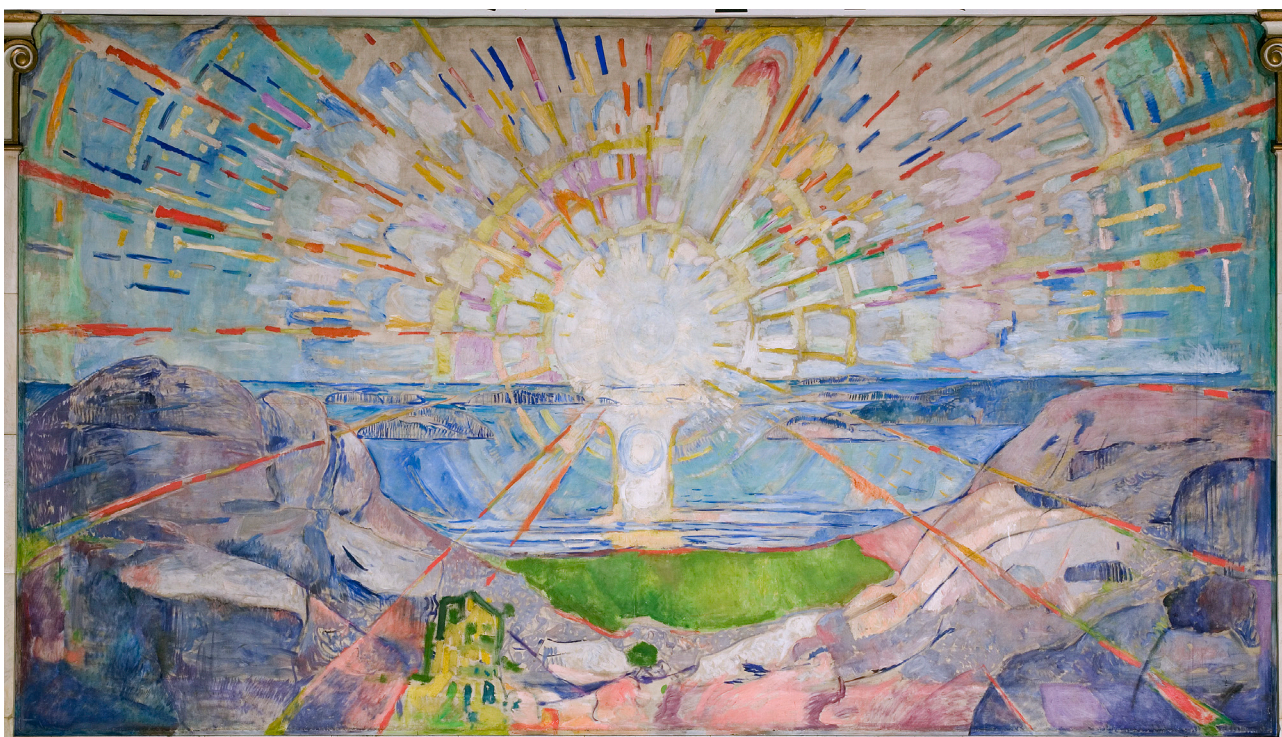
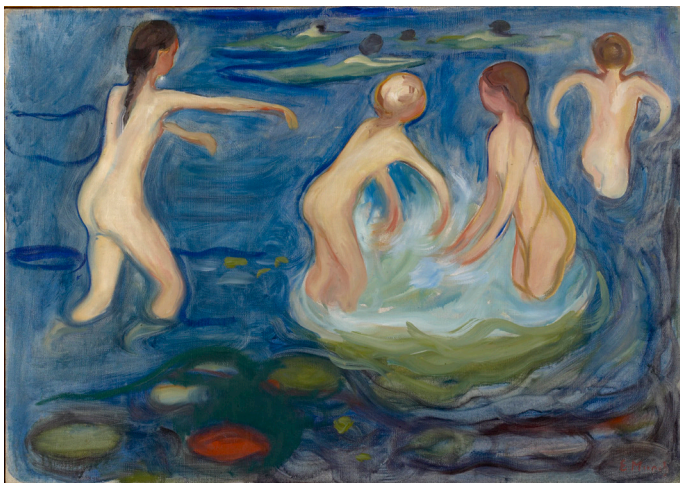

KAPITTEL

2

LEKE OG LÆRE

Maja og Karleman stod på gulvet og snurret seg rundt og rundt. Du husker kanskje at Maja og Karleman var med barnehagen sin på besøk til Munchmuseet i Oslo? Og at de ville forske og finne ut av hvem den berømte kunstmaleren Edvard Munch var? Ved hjelp av den gamle gulvklokken i museet hadde de reist tilbake til gamle dager. Til den tiden Edvard Munch levde. De hadde møtt tante Karen, men ikke Edvard. Maja og Karleman ville ikke gi seg før de fant Edvard. De tenkte at hvis de snurret seg rundt litt til så ville de kanskje komme til et nytt sted. Der Edvard var. De snurret og snurret rundt. Lik viserne på klokken.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle at de falt ned på rumpa.

De så seg nysgjerrige rundt. De var fortsatt i gamledager, men de hadde kommet til et helt nytt sted.

De var i et loftsrom. «Atelier» stod det på døren.

– Hva er et atelier? spurte Karleman.

– Det ser ut som et rom der kunstmalere arbeider, sa Maja.

De så seg rundt i rommet. Noen unge menn stod og malte på store lerreter så malingen sprutet rundt dem. De veivet med malerpenslene sine, smilte og lo. Det så ut som de hadde det veldig gøy.

Maja og Karleman ville finne Edvard, men de så ham ikke noe sted. De gikk bort til en mann som ikke malte, men som bare stod for seg selv og stirret ut i luften.

– Ser du etter Edvard? spurte Maja.

– Nei. Edvard er ikke her i dag, sa mannen.

Maja og Karleman sukket. Mannen sukket også.

– Er du også lei deg fordi Edvard ikke er her? spurte Maja.

Mannen ristet på det. – Jeg er lei meg fordi jeg ikke finner noe inspirasjon i dag.

– Inspirasjon? Hva er det? spurte Karleman.

– Det er en boblende, glad følelse som gir deg idéer og lyst til å gjøre noe, som for eksempel å male, sa mannen. Han så på mennene som stod og malte bilder og sukket enda mer. – Jeg skal lære disse unge herrene til å bli kunstmalere, men jeg mangler inspirasjon til å gjøre noe som helst i dag.

– Lærer du Edvard til å bli kunstmaler også? spurte Maja.

– Ja, Edvard er en av mine beste elever. Mannen nikket og bukket høflig.

– Christian Krohg heter jeg.

– Kan du fortelle oss litt om Edvard og hvordan han bestemte seg for bli kunstmaler? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe deg til å finne inspirasjon? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa Krohg. – La oss gå ut en tur i byen så kan disse unge kunstnerherrene få arbeide i fred.

Krohg tok på seg en hatt og en frakk og så gikk de alle tre ut.

De gikk rundt i de gamle bygatene. Maja og Karleman syntes byen så veldig annerledes ut enn hva den gjør i dag.

Det var ingen biler i gatene. Og trikken ble trukket av hester!

Maja og Karleman så seg rundt etter noe som kunne gi Krohg inspirasjon mens Krohg begynte å fortelle om Edvard:

Edvard hadde likt å tegne og male siden han var liten, og da han var 17 år bestemte han seg for å bli kunstmaler. Edwards far likte ikke det så godt. Han ville at Edvard skulle bli ingeniør. Men tante Karen mente at Edvard var så flink til å male at han måtte bli en kunstmaler. Faren ble etter hvert enig i det. Han så jo hvor flink Edvard var.

Da Edvard bestemte seg for å bli kunstmaler begynte han å lære seg enda mer om det å male og tegne. Han gikk på forskjellige utstillinger og så på bilder som andre hadde laget. Han leste mange bøker, og han begynte på en skole for å bli enda bedre til å male og tegne.

Det atelieret de nettopp hadde vært i leide Edvard sammen med noen venner så de kunne male sammen og lære av hverandre. Atelieret ligger i et hus som kalles «Pultosten». Krohg og mange andre kunstmalere har også atelier i dette huset, og Edvard og vennene hans hadde kommet til Krohg og spurt om han ville være læreren deres siden han allerede var en kjent kunstmaler.

– Hva er det du lærer Edvard og de andre da? spurte Maja.

– Å male motiver fra hverdagslivet og naturen rundt oss. Å male i friluft. Å fange lyset. Å fange et viktig øyeblikk. Noe sånt prøver jeg å lære dem.

– Maler Edvard hver dag?

– Edvard maler hele tiden. Eller det vil si, hvis han ikke maler så tenker han på hvordan han skal male. Edvard elsker å male. Han elsker å leke seg med farger og utforske forskjellige måter å male på. Male forskjellige motiver. Ser han noen barn som bader i ettermiddagssolen så kanskje vil han male dem. Hvis han ser at en annen kunstner har brukt mye oransje i sine bilder så prøver han ut det. Edvard finner inspirasjon over alt hvor han går.

– Kanskje vi kan finne noe inspirasjon til deg i parken her da? sa Karleman og pekte på en park de hadde kommet frem til.

– Kanskje det, sa Krohg og stoppet. Han trakk pusten dypt og så på livet i parken. Maja og Karleman gjorde det de også. Trakk pusten dypt inn og så på livet i parken. Krohg begynte å smile. – Ser dere hvor fint sollyset ligger over de hustakene? Hvor glade de barna som leker er? Hvor fnisete og sjenerte de unge damene der er?

Maja og Karleman så på alt hva Krohg pekte på.

– Begynner det å boble inni dere? Krohg så spent på dem.

Maja og Karleman kjente etter. Og ja! Det boblet i magen på dem. En god, boblende følelse.

– Jeg får lyst til å leke! sa Maja.

– Jeg får lyst til å løpe! sa Karleman.

– Akkurat sånn tror jeg Edvard kjenner det når han vil male, sa Krohg. – Han oppdager noe som gir ham en boblende følelse og som han bare må male. Å male gir Edvard masse glede.

– Kanskje det var derfor han bestemte seg for å bli kunstmaler fordi det boblet over inni ham?

– Kanskje det, lo Krohg. Han så ut til å være veldig glad nå. – Jeg tror Edvard kan bli en god kunstmaler. Han maler både lyset og situasjoner han ser på en helt spesiell måte. Han har allerede stilt ut sitt første bilde og nå drømmer han om å reise til Paris i Frankrike.

– Hvorfor det?

– Alle som vil bli kunstmalere drar til Paris for å lære seg å male bedre. Edvard har allerede lært seg 20 ord på fransk!

– Jeg trodde det var du som skulle lære ham å male bedre? sa Karleman.

– Edvard vil lære av alle han. Men nå må jeg tilbake til elevene mine, for nå bobler det nesten over inni meg, sa Krohg. – Takk for at dere hjalp meg med å finne inspirasjon!

– Takk for at du fortalte oss litt om Edvard, sa Maja og Karleman.

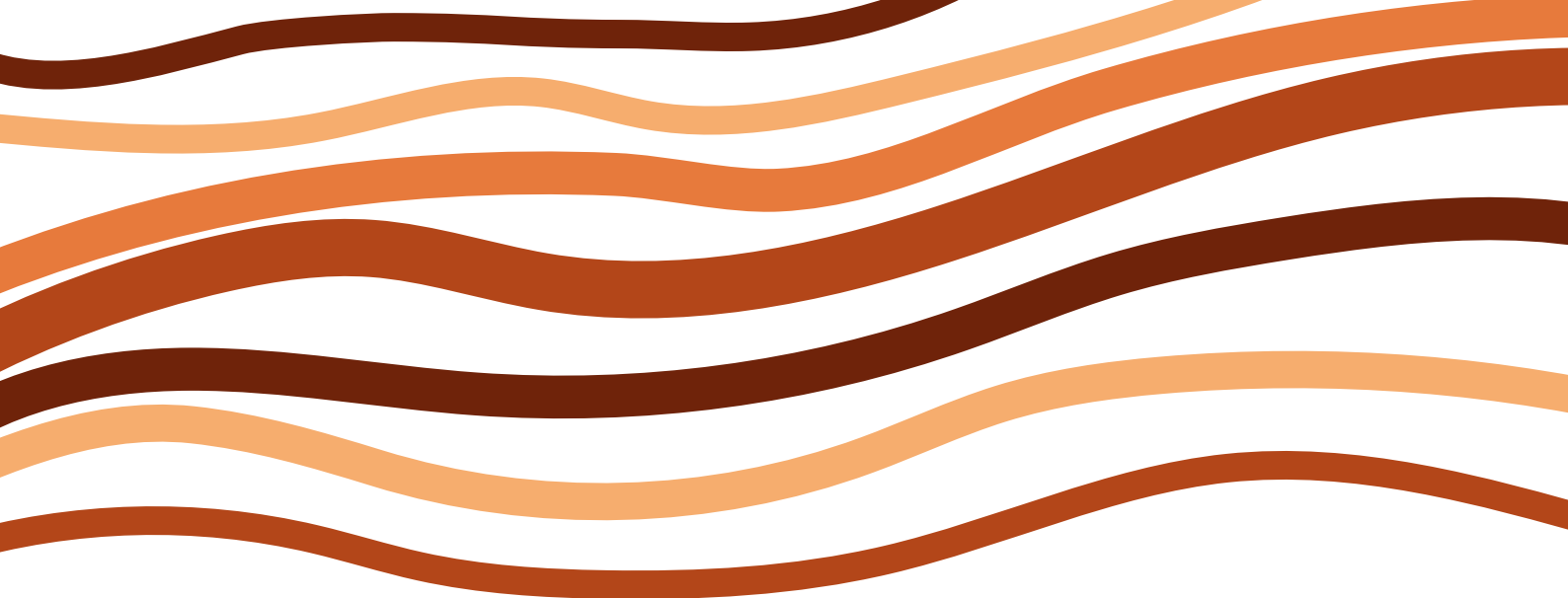
Krohg løp lykkelig tilbake til atelieret igjen.

– Skal vi prøve å finne Edvard? sa Maja til Karleman.

– Ja, sa Karleman. – Jeg vil vite enda mer om ham.

– Kom! Vi snurrer oss rundt igjen og ser hvor vi kommer.

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt igjen. Og hvor de nå kom. Og om de fant Edvard Munch denne gangen, ja det får du høre om neste gang.

KAPITTEL

3

**MALE MENNESKER
SOM PUSTER**

Maja og Karleman stod på gulvet og snurret seg rundt og rundt. Du husker kanskje at Maja og Karleman var med barnehagen sin på besøk til Munchmuseet i Oslo? Og at de ville forske og finne ut av hvem den berømte kunstmaleren Edvard Munch var?

Ved hjelp av den gamle gulvklokken i museet hadde de reist tilbake til gamledager. Til den tiden Edvard Munch levde. De hadde møtt både tante Karen og en malelærer. Men ikke Edvard.

Maja og Karleman ville ikke gi seg før de fant Edvard. De tenkte at hvis de snurret seg rundt litt til så ville de kanskje komme til et nytt sted. Der Edvard var. De snurret og snurret rundt. Lik viserne på klokken.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle at de falt ned på rumpa.

De så seg nysgjerrige rundt. De var fortsatt i gamledager, men de hadde kommet til et helt nytt sted.

De var på en kirkegård. Det var grå og mørke skyer på himmelen.

På kirkegården var det mange gravstøtter. Ved den ene gravstøtten stod det to unge damer.

De hadde på seg sorte lange kjoler og sorte hatter. I hendene hadde de blomster.

Maja og Karleman gikk bort til dem. De så at det stod navnet *Munch* på gravstøtten som de to unge damene stod ved siden av.

– Å nei. Er Edvard Munch død? Maja ble lei seg.

– Da får vi ikke møtt ham likevel da. Karleman ble også lei seg.

De to unge damene snudde seg mot dem. De virket også triste.

– Det er ikke Edvard men papa som er død, sa den ene unge damen.

– Han døde for en stund siden og nå vil vi plante blomster på graven, sa den andre unge damen.

– Kjenner dere Edvard? spurte Maja.

– Vi er lillesøstre hans. Inger og Laura.

De to unge damene neiet pent.

– Både mor, storesøster Sophie og papa ligger begravet her, sa de. – Men

Edvard kom ikke i begravelsen til papa. Han fikk brevet vårt om papas død for sent.

– Hvor er Edvard nå da?

– Han er i Paris og maler.

Maja og Karleman ble nysgjerrige.

– Kan dere fortelle litt om Edvard og begravelser og Paris? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe dere å plante blomster på graven? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa Inger og Laura.

Maja og Karleman fikk hver sin lille spade og begynte å spa i jorda mens Inger og Laura begynte å fortelle om Edvard:

Da papa døde var Edvard og alle småsøsknene hans voksne. Men da mor døde var de alle små. Edvard var bare 5 år. Mor hadde vært syk lenge av en sykdom som het tuberkulose før hun døde. Edvard hadde fortalt at han fortsatt husket den siste spaserturen de to hadde sammen. Og den kvelden hun døde. Han hadde sittet inne hos mor sammen med storesøster Sophie. De hadde grått mye, men mor hadde trøstet dem med at de en dag ville møte hverandre igjen i himmelen.

Maja så på Karleman. – Tror du at alle døde kommer til himmelen?

– Jeg vet ikke, sa Karleman.

Da Edvard var 14 år ble Sophie syk og døde. Hun døde av den samme sykdommen som mor. Sophie satt i kurvstolen på stuen da hun sovnet stille inn.

– Edvard har malt et bilde av Sophie som sitter i stolen og er syk, sa Inger.

Inger fortalte videre at Edvard lenge hadde prøvd å finne nye måter å male på. I tre år på rad hadde han fått penger fra staten til å gå på kunsthøyskole i Paris og lære seg å bli en bedre maler. Det var derfor Edvard var i Paris da han fikk høre at papa var død. Edvard hadde blitt veldig lei seg. Papa var kanskje den personen Edvard følte seg mest knyttet til.

I Paris hadde Edvard samtidig begynt å tenke på at han ville male på en sannere måte. Edvard hadde lenge malt bilder som skulle være prikk like de tingene eller menneskene han malte. Akkurat som et fotografi. Nå ville han male annerledes. Han ville ikke lenger male verden slik den ser ut rundt oss, men gå inn i menneskene og male slik vi føler oss.

Han ville male både alt han så rundt seg på denne nye sannere måten og ting som hadde skjedd før. Som da Sophie satt syk og døende i kurvstolen for mange år siden. Eller den siste spaserturen han hadde hatt sammen med mor. Da malte han det han husket han hadde følt der og da.

– Selv om Edvard maler mennesker som er døde nå så maler han dem som om de puster fortsatt, sa Inger.

– Edvard maler følelser, sa Laura. – Han kan sette farger på både det som er morsomt og det som er trist.

Maja og Karleman hadde nå spadd store nok hull til blomstene. Inger og Laura la blomstene i hullene og de fylte jord rundt. Blomstene var i røde og gule og blå farger.

– Blomstene her setter også farge på noe som er trist, sa Maja. Kirkegården så ikke så grå og trist ut nå med alle de fargerike blomstene.

Inger fikk øye på en ung mann som kom gående på kirkegården.

– Der kommer Andreas. Broren vår, sa Inger. – Han har vært og postet et brev til Edvard der tante Karen har fortalt om den fine begravelsen til papa og at han er sammen med mor og Sophie i himmelen nå.

Maja og Karleman så på gravstøtten og blomstene.

– Det er fint å tenke på, sa Maja. – At de kanskje er sammen nå selv om de er døde.

– Det er fint å tenke på at man kan tegne følelser, sa Karleman.

Inger og Laura vinket til broren som vinket tilbake til dem.

– Nå må vi hjem til tante Karen, sa Inger. – Takk for at dere hjalp til med å plante blomster på graven.

– Takk for at dere fortalte litt om Edvard, sa Maja og Karleman.

Inger og Laura gikk sammen med Andreas hjemover til tante Karen.

– Skal vi prøve å finne Edvard? sa Maja til Karleman.

– Ja, sa Karleman. – Jeg vil vite enda mer om ham.

– Kom! Vi snurrer oss rundt igjen og ser hvor vi kommer.

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt igjen. Og hvor de nå kom. Og om de fant Edvard Munch denne gangen, ja det får du høre om neste gang.

KAPITTEL

4

**ET BANKENDE HJERTE
I ÅSGÅRDSTRAND**

Maja og Karleman stod på gulvet og snurret seg rundt og rundt. Du husker kanskje at Maja og Karleman var med barnehagen sin på besøk til Munchmuseet i Oslo? Og at de ville forske og finne ut av hvem den berømte kunstmaleren Edvard Munch var? Ved hjelp av den gamle gulvklokken i museet hadde de reist tilbake til gamledager. Til den tiden Edvard Munch levde. De hadde møtt både tante Karen, en malelærer og søsknene hans. Men ikke Edvard. Maja og Karleman ville ikke gi seg før de fant Edvard. De tenkte at hvis de snurret seg rundt litt til så ville de kanskje komme til et nytt sted. Der Edvard var. De snurret og snurret rundt. Lik viserne på klokken.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle at de falt ned på rumpa.

De så seg nysgjerrige rundt. De var fortsatt i gamledager, men de hadde kommet til et helt nytt sted.

De var utenfor et gult hus. Det så ut som en liten fiskerhytte. Det var sent på kvelden, sommer og varmt. En stor hage med bærbusker og epletrær blomstret foran det lille, gule huset. I enden av hagen lå en strand. Månen skinte gult og fint over vannet.

– Å, så fint det er her! utbrøt Maja.

– Hysj, sa Karleman. – Hør!

Både Maja og Karleman lyttet. De hørte musikk. Og mennesker som lo.

– Det er noen på stranden! sa Maja ivrig.

– Kanskje det er Edvard? sa Karleman enda mer ivrig.

De løp gjennom den vakre hagen, løp mot musikken og latteren. Da de kom fram til stranden så de at de var et stort selskap der. Mange mennesker danset og lo. Noen kysset.

Maja sukket. – Så romantisk.

– Æsj, sa Karlemann og dro Maja med seg. – Vi må finne Edvard.

Maja og Karleman så seg rundt, men de så ingen Edvard. De gikk bort til en mann som stod alene og så ut som han speidet etter noen.

– Ser du også etter Edvard? spurte Maja.

– Nei, Edvard er ikke her, sa mannen. – Jeg ser etter en vakker dame jeg kan svinge meg i valsen med.

– Kjenner du Edvard? spurte Maja.

– Jepp. Jappe Nilssen, heter jeg. Mannen bukket høflig. – Jeg er en av Edwards beste venner.

– Kan du fortelle oss litt om Edvard og dette stedet? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe deg å finne en å danse med? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa Jappe.

Maja og Karleman begynte å se seg om etter en dame som Jappe kunne danse med mens Jappe begynte å fortelle om Edvard:

De var i en liten by i Norge som het Åsgårdstrand nå. Det var Edvard som eide den store, vakre hagen og det lille, gule huset. Det var det første huset han hadde kjøpt selv. Edvard var blitt en nokså berømt kunstmaler nå og tjente en del penger på bildene sine. Han bodde mye i utlandet, men nesten hver sommer reiste han hjem hit til Åsgårdstrand.

Maja og Karleman så på alle parene som danset. Noen kysset og så veldig forelsket ut.

– Har Edvard en kjæreste også? spurte Maja.

– Edvard har hatt mange kjærester, sa Jappe og fortalte videre.

Første gang Edvard forelsket seg var han på Maja og Karlemans alder. Da hadde han forelsket seg i naboenta som het Emma. Men han turte nesten aldri å snakke med henne. En gang hadde han klatret opp i et tre og samlet kongler til henne. Men da noen andre barn ropte at de var kjærester ble han veldig flau.

– Jeg skal aldri plukke kongler til noen jenter, sa Karleman.

– Men tenk hvor mange kyss du kan få for en kongle da? sa Maja og ertet ham med smaske-lyder.

– Ikke vær så tullete, sa Karleman.

– Kjærligheten kan være tullete, sa Jappe. Han pekte på en dame som danset like bortenfor.

– Det der er Tulla Larsen.

Jappe fortalte at Edvard hadde blitt forelsket i Tulla en gang. De ble kjærester og bestemte seg for å gifte seg. Men så ombestemte Edvard seg. Han ville ikke gifte seg likevel. Kanskje fordi han ikke var forelsket i Tulla lenger. Men Tulla var nok fortsatt litt forelsket i Edvard, og en dag de var her i Åsgårdstrand begynte de å krangle. Og så skjedde det et uhell med en pistol og et skudd skadet den ene fingeren til Edvard.

– Oi! sa Maja og Karleman. – Det hørtes vondt ut.

– Kjærlighet kan gjøre vondt noen ganger. Men sånn er livet. Edvard holder på å male flere bilder om akkurat det. Om alt som kan skje i livet, fra vi blir født til vi dør. *Livsfrisen* kaller han alle de bildene. Det handler blant annet om kjærligheten.

– Til Tulla?

– Til Tulla og andre ting. Edvard har en stor kjærlighet til dette stedet. Hvis dere ser på bildene til Edvard så kan dere se at mange av dem ligner på naturen her i Åsgårdstrand. Han maler ofte strandlinjen her. Eller månen som speiler seg i havet. Eller bryggen eller steinene på stranden. Edvard elsker Åsgårdstrand. Hans hjerte banker for dette stedet.

– Går det an å ha ett sted som en kjæreste også? undret Karleman.

– Man kan i hvert fall bli glad i alt mulig rart, lo Jappe. – Kjærlighet er ikke bare for kjærester. Edvard er veldig glad i bildene sine også. Han kaller dem for barna sine.

– Jeg er veldig glad i pappaen min, sa Maja.

– Det er en form for kjærlighet det også, smilte Jappe.

De ble stående å se på alle som danset.

– Det ser visst ikke ut som jeg får danset i kveld, sukket Jappe.

– Det er ikke for sent ennå! sa Maja og Karleman. De så en dame som stod for seg selv like bortenfor. Karleman plukket opp en kongle som lå på bakken og ga den til Jappe.

– Hvis du kaster en kongle på henne så kanskje hun vil danse med deg? sa Karleman til Jappe.

Jappe lo. – Det er kanskje bedre om jeg gir den til henne?

– Tør du det da?

– Hvis jeg skal få meg en dans så må jeg jo det? Han bukket høflig til dem.

– Takk for at dere hjalp meg med å finne en dame å danse med.

– Takk for at du fortalte oss litt om Edvard, sa Maja og Karleman.

Jappe gikk bort til den søte damen og ga henne konglen. Og det gikk ikke lang tid før de svingte seg sammen i måneskinnet.

– Er det ikke romantisk? sukket Maja.

– Kanskje litt, sa Karleman.

Maja smilte til Karlemen. – Skal vi prøve å finne Edvard?

– Ja, sa Karleman. – Jeg vil vite enda mer om ham.

– Kom! Vi snurrer oss rundt igjen og ser hvor vi kommer.

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt igjen. Og hvor de nå kom. Og om de fant Edvard Munch denne gangen, ja det får du høre om neste gang.

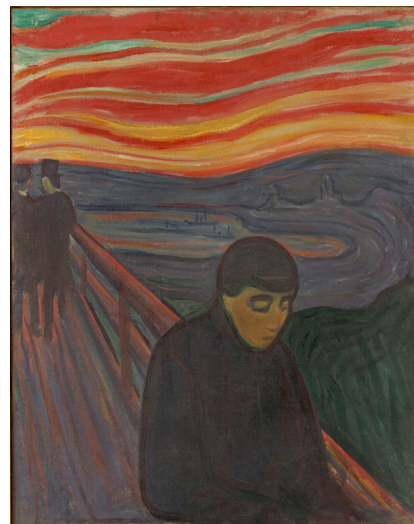

KAPITTEL

5

LYS OG MØRKE

Ma ja og Karleman stod på gulvet og snurret seg rundt og rundt. Du husker kanskje at Maja og Karleman var med barnehagen sin på besøk til Munchmuseet i Oslo? Og at de ville forske og finne ut av hvem den berømte kunstmaleren Edvard Munch var?

Ved hjelp av den gamle gulvklodden i museet hadde de reist tilbake til gamledager. Til den tiden Edvard Munch levde. De hadde møtt både tante Karen, en malelærer, søsknene hans og en venn. Men ikke Edvard.

Maja og Karleman ville ikke gi seg før de fant Edvard. De tenkte at hvis de snurret seg rundt litt til så ville de kanskje komme til et nytt sted. Der Edvard var. De snurret og snurret rundt. Lik viserne på klokken.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle at de falt ned på rumpa.

De så seg nysgjerrige rundt. De var fortsatt i gamledager, men de hadde kommet til et helt nytt sted.

De var utenfor et stort, mørkt hus. Det var høst. Trærne i den store hagen utenfor huset var helt nakne. Bladene lå på bakken. Det regnet og blåste.

Maja og Karleman så seg rundt. Det var ingen her. De var helt alene. Da hørte de plutselig en lyd bak seg. En liten lyd. Knirk.

Maja og Karleman ble litt redde. De så seg rundt, men de så fortsatt ingen. Da hørte de lyden igjen. Denne gangen var den høyere. Knirk.

Grenene på de nakne trærne svaie i vinden og kastet lange, mørke skygger.

– Det er litt skummelt her, hvisket Karleman.

Maja tok hånden til Karleman. Da knirket det enda høyere. KNIRK! De nakne grenene på trærne så plutselig ut som armer som strakte seg etter dem. Maja og Karlemen ble enda reddere.

– Kom, vi går inn i huset! sa Maja og dro Karleman etter seg. De løp opp trappen.

– KNIRK! KNIRK! ropte grenene bak dem.

Hjertet hamret hurtig i brystet på dem begge. De løp frem til døren, men akkurat da de skulle til å åpne den ble døren plutselig revet opp.

Maja og Karleman skvatt høyt. En mann stod i døråpningen. Maja og Karleman visste ikke helt hva de skulle gjøre. De klamret seg til hverandre.

– Kjære barn, dere kan da ikke stå der ute og fryse. Kom inn, kom inn! Mannen smilte varmt og kjærlig til dem. – Velkommen til mitt sykehus!

Maja og Karleman ble svært glade og gikk inn. Det var godt og varmt og lyst inne.

– Er du doktor? spurte Karleman.

– Ja. Jeg er Dr. Jacobson og jeg hjelper folk som har problemer med tankene og følelsene sine. I dag har jeg så mange pasienter å hjelpe at jeg aner ikke hvor jeg skal begynne.

Maja og Karleman ble svært ivrige. – Er Edvard Munch en av pasientene dine?

– Ikke nå lenger. Han var her i åtte måneder, men nå har han reist hjem til Norge.

– Kan du fortelle oss litt om Edvard og hvorfor han var her? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe deg med å hjelpe pasientene dine? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa Dr. Jacobson.

Maja og Karleman begynte å hjelpe Dr. Jacobson. De laget mat, tappet i varme bad og luftet og ryddet på pasientrommene mens Dr. Jacobson begynte å fortelle om Edvard:

Edvard var mye syk både som barn og voksen. Han hadde en kronisk sykdom i lungene sine og kunne også bli liggende med alvorlig feber. Når han ble syk dro han ofte ut på landet for å hvile seg og bli frisk igjen. Men da han kom til sykehuset mitt var Edvard syk på en annerledes måte. Han var syk i tankene og følelsene sine. Han var veldig redd.

– Hva var han redd for? spurte Maja.

– Jeg er mørkredd, sa Karleman. Han tenkte på hvor skummelt det hadde vært i mørket utenfor sykehuset.

– Edvard er også mørkredd. Men da han kom hit var han redd for mange andre ting også, sa Dr. Jacobson og fortalte videre.

Det var mye fint som skjedde i livet til Edvard. Han hadde bestemt seg for å bli kunstmaler og det hadde han etter mye arbeid klart å bli. Men det var mye trist som hadde skjedd i livet til Edvard også. Han hadde vært mye syk. Da han var liten døde moren hans, og senere døde storesøsteren og faren hans. Han hadde også hatt problemer med noen kjærester. Spesielt med en kjæreste som het Tulla. Da det ble slutt med henne begynte han å tro at både hun og noen av vennene hans fulgte etter ham og bare ville være slemme med ham. Han begynte å drikke mye vin. Til slutt ble han så syk og sliten og redd at han kom hit for å bli frisk igjen.

– Hva gjorde han for å bli frisk da?

– Han sov og hvilte mye. Spiste god mat. Tok varme bad. Fikk mye frisk luft. Jeg ga ham

mange behandlinger og så gjorde han det han likte aller best. Det han aldri kunne la være å gjøre. Han malte veldig mange bilder.

Dr. Jacobson fortalte at Edvard hadde malt mange bilder om det å være redd. Av og til visste han kanskje ikke hva han var redd for. Kanskje hadde han gått ute på gaten eller gått over en bro og plutselig kjent at han ble redd. Etterpå prøvde han å male hvordan det føltes å være redd.

– Edvard er veldig flink til å sette farger på mange forskjellige følelser, sa Dr. Jacobson. – Kanskje er det derfor han har blitt en berømt kunstmaler?

Da hørte de med ett noen stemmer utenfor rommet. – Nå begynner visst pasientene mine å bli både sultne og trøtte, sa Dr. Jacobson.

Maja og Karleman prøvde å skynde seg. De laget ferdig maten, gjorde klart de varme badene og redde klar sengene.

– Hvor er Edvard nå da? spurte Karleman.

– Nå har han flyttet hjem til Norge. Til en liten by som heter Kragerø. Og jeg har hørt at han maler på et kjempestort bilde av solen som skal henge på en vegg i Universitetet i Oslo. Det er rart med det. Før malte Edvard mange mørke og kanskje litt triste bilder. Nå maler han veldig mange lyse bilder.

– Hvorfor gjør han det?

– Jeg tror at når man har hatt det mørkt og trist en stund så blir man veldig glad for å se solen og lyset.

– Akkurat som da vi var utenfor her og fikk komme inn i lyset og varmen her inne, sa Maja.

– Ja, når man er redd er det godt å komme til et sted som er trygt, sa Dr. Jacobson og så seg fornøyd rundt i rommene. – Nå tror jeg alt er klart for pasientene mine. Nå skal de få litt mer lys inn i livene sine de også.

Dr. Jacobson smilte varmt og trygt til dem.

– Tusen takk for at dere hjalp meg med å hjelpe pasientene.

– Tusen takk for at du fortalte oss litt om Edvard, sa Maja og Karleman.

Dr. Jacobson forsvant ut for å hente pasientene sine.

– Skal vi prøve å finne Edvard? sa Maja til Karleman.

– Ja, sa Karleman. – Jeg vil vite enda mer om ham.

– Kom! Vi snurrer oss rundt igjen og ser hvor vi kommer.

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt igjen. Og hvor de nå kom. Og om de fant Edvard Munch denne gangen, ja det får du høre om neste gang.

KAPITTEL

6

**FRA SKANDALE
TIL SUKSESS**

Maia og Karleman stod på gulvet og snurret seg rundt og rundt. Du husker kanskje at Maja og Karleman var med barnehagen sin på besøk til Munchmuseet i Oslo? Og at de ville forske og finne ut av hvem den berømte kunstmaleren Edvard Munch var?

Ved hjelp av den gamle gulvklokken i museet hadde de reist tilbake til gamledager. Til den tiden Edvard Munch levde. De hadde møtt både tante Karen, en malelærer, søsknene, en venn og en doktor. Men ikke Edvard.

Maja og Karleman ville ikke gi seg før de fant Edvard. De tenkte at hvis de snurret seg rundt litt til så ville de kanskje komme til et nytt sted. Der Edvard var. De snurret og snurret rundt. Lik viserne på klokken.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle at de falt ned på rumpa.

De så seg nysgjerrige rundt. De var fortsatt i gamledager, men de hadde kommet til et helt nytt sted.

De var i et stort rom. Mange malerier og bilder hang på veggene. De hadde sett noen av dem før. I Munchmuseet.

– Dette er jo Edvards bilder, sa Karleman.

– Ja. Vi er visst på en kunstutstilling i gamledager, sa Maja.

– Så spennende!

Det var mange mennesker i rommet. Det så ikke ut som de syntes det var like spennende. De akket og uffet seg. Så sinte og sure ut. Noen var så sinte at de var røde i ansiktet.

– Dette er en skandale! ropte de.

– For noen stygge bilder!

– Æsj!

Maja og Karleman ble veldig overrasket. – Hvorfor er de så sinte på bildene?

De fikk øye på en mann som ikke så like sint ut som de andre. Han gjemte seg bak de andre. Det så ut som han stod og spionerte på noen. Maja og Karleman gikk bort til ham.

– Hvem spionerer du på?

– Spionerer du på Edvard Munch?

– Nei, Edvard er ikke her, hvisket mannen.

– Kjenner du Edvard?

– Ja, selvfølgelig! Mannen slo ut med armene. – August Strindberg heter jeg. Jeg er forfatter. Journalist. Kunstner. Bohem. Ja, og så maler jeg også litt.

– Og spionerer! sa Karleman.

– Hysj, hvisket Strindberg. – Ingen må få vite om det.

– Kan du fortelle oss litt om Edvard og hvorfor alle her er så sinte på bildene hans? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe deg med å spionere? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa Strindberg.

Maja og Karleman visste ikke hvem de skulle spionere på men de begynte å liste seg rundt i rommet mens Strindberg begynte å fortelle om Edvard:

De var i Tyskland nå. I en by som het Berlin. Edvard hadde flyttet hit for å male og stille ut bildene sine. Skal man bli en berømt kunstmaler må man stille ut bilder og få folk til å like dem og kanskje kjøpe dem. I Berlin fikk Edvard lov til å ha en egen utstilling, med 55 bilder. Men utstillingen ble en stor skandale. Ingen likte bildene hans. De mente at han ikke kunne male. Folk ble så sinte at utstillingen ble stengt etter bare fem dager.

– Da ble sikkert Edvard veldig lei seg, sa Maja.

– Nei, Edvard syntes det var veldig morsomt! lo Strindberg. – Han synes det er helt utrolig at litt maling kan vekke så mye sinne hos folk.

– Men han blir vel ikke berømt hvis ingen liker bildene hans? sa Karleman.

– Jo, det er nettopp det han blir! Alle i Tyskland vet hvem Edvard Munch er nå.

Strindberg fortalte at etter skandaleutstillingen hadde Edvard sendt bildene sine på utstillinger i andre byer i Tyskland. Der var det mange som ville betale for å se på disse bildene som folk ble så sinte på.

Maja og Karleman så på folkene i rommet. Noen rynket på nesen. Noen ristet på hodet. Noen pekte og lo.

– Men hvorfor blir folk så sinte på bildene hans?

– Edvard maler på en annen måte enn hva folk er vant til å se, sa Strindberg. – Og da setter han i gang mye følelser hos folk.

Strindberg fortalte at Edvard hadde stilt ut noen bilder i Norge også og at mange folk var sinte på bildene hans der også. Men selv om mange ikke likte bildene hans så var det mange som likte dem også, og de kunne betale Edvard for å male bilder av dem selv eller familien deres.

– Sånn er det med kunsten, sa Strindberg. – Noen elsker noe som andre hater. Men jeg tror at en dag vil folk rundt om i verden bare elske bildene til Edvard.

– Det tror vi også, sa Maja og Karleman og smilte lurt til hverandre.

Et par gikk samtidig ut av rommet og Strindberg fikk det plutselig travelt.

– Kom!

– Er det de to der du spionerer på? spurte Maja.

– Hysj, sa Strindberg og skyndte seg etter paret. Maja og Karleman fulgte etter.

De gikk ut i byen. Listet seg nedover gater. Snek seg forbi hushjørner. Helt til

Strindberg stoppet foran en café. Han smugtittet gjennom det ene vinduet. Paret de hadde fulgt etter hadde satt seg ned ved et bord. De kysset og lo.

Strindberg ble nesten grønn i ansiktet. Han var tydelig sjalu.

– Er du forelsket i den damen? spurte Maja.

– Både Edvard og jeg liker denne damen sukket Strindberg. – Men hun er gift med en annen. Edvard har malt noen bilder om hvordan det er å være sjalu. Som forfatter burde jeg gå hjem og skrive om det. – Sjalusi... sjalusi er....

Strindberg så tankefull ut i luften. – Sjalusi er ikke angsten for å miste, men angsten for å dele. Ja, akkurat det må jeg gå hjem å skrive!

Strindberg fikk det travelt og klappet dem på skulderen.

– Takk for at dere hjalp meg med å spionere.

– Takk for at du fortalte oss litt om Edvard, sa Maja og Karleman.

Strindberg forsvant nedover gaten.

– Skal vi prøve å finne Edvard? sa Maja til Karleman.

– Ja, sa Karleman. – Jeg vil vite enda mer om ham.

– Kom! Vi snurrer oss rundt igjen og ser hvor vi kommer.

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt igjen. Og hvor de nå kom. Og om de fant Edvard Munch denne gangen, ja det får du høre om neste gang.

KAPITTEL

— 7 —

**DRØMMEN SOM GIKK
I OPPFYLLELSE**

Maja og Karleman stod på gulvet og snurret seg rundt og rundt. Du husker kanskje at Maja og Karleman var med barnehagen sin på besøk til Munchmuseet i Oslo? Og at de ville forske og finne ut av hvem den berømte kunstmaleren Edvard Munch var?

Ved hjelp av den gamle gulvklokken i museet hadde de reist tilbake til gamledager. Til den tiden Edvard Munch levde. De hadde møtt både tante Karen, en malelærer, søsknene, en doktor og flere venner. Men ikke Edvard.

Maja og Karleman ville ikke gi seg før de fant Edvard. De tenkte at hvis de snurret seg rundt litt til så ville de kanskje komme til et nytt sted. Der Edvard var. De snurret og snurret rundt. Lik viserne på klokken.

– Fortere, fortere! ropte Maja.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle at de falt ned på rumpa.

De så seg nysgjerrige rundt. De var fortsatt i gamledager, men de hadde kommet til et helt nytt sted. De var inne i et hus. Store og små malerier hang på veggene eller stod på gulvet. Noen lå til og med slengt på gulvet så de holdt på å trække på dem.

– Nå har de strøm i husene, sa Maja. Hun pekte på stuelampene som lyste.

– Og radio, sa Karleman. En radio stod på et bord og spilte musikk. – Men de har visst ikke fått tv enda.

– Se! sa Maja oppglødd og pekte på en gulvklokke. Det var den samme gulvklokken som de hadde sett i Munchmuseet! Den som hadde tatt dem tilbake i tid.

Da hørte de med ett lyder fra etasjen over. Noen som gikk. Maja og Karleman så ivrige på hverandre.

– Tror du... Maja turte ikke å si mer.

– ...at det er han? hvisket Karleman.

De så veldig spente på hverandre. – Skal vi gå opp og se?

De gikk ut av stuen og opp en trapp som førte til andre etasje. Da de kom opp i annen etasje så de seg rundt med store øyne. Her var det enda flere bilder enn det var i stuen. Det var hundrevis, kanskje tusenvis av bilder og tegninger og trykk.

Maja tok med ett Karleman i armen. Hun klarte ikke å si noe, bare pekte på noe foran dem.

Karleman så mot der hun pekte. Og der, midt blant alle bildene stod en mann. Han var kledd i dress. Var nokså høy. Og hadde grått hår og bart. Han lignet på en mann de hadde sett på noen av bildene til Edvard Munch. Selvportrettene.

Maja og Karleman gikk forsiktige bort til ham.

– Er... er du... Edvard Munch?

Mannen snudde seg mot dem. Han så forundret på dem et øyeblikk. Så sprakk han opp i et stort smil.

– Neimen, nå trodde jeg et øyeblikk at bildene mine hadde begynt å prate til meg. Men ja, jo, jeg er Edvard Munch. Hvem er det som spør?

Maja og Karleman ble veldig glade og ivrige. – Vi er Maja og Karleman!

– Pussig, smilte Munch. – Da jeg var like gammel som dere så pleide storesøsteren min Sophie og jeg å kalle hverandre for Maja og Karleman.

Maja og Karleman syntes det var veldig morsomt å tenke på. De ble stående et øyeblikk å bare se på ham.

– Spør ham om noe da, hvisket Karleman til Maja.

– Gjør det du, hvisket Maja tilbake.

Nå hadde de endelig møtt Edvard, men de var så spente og glade begge to at de ikke visste hva de skulle spørre ham om.

Edvard løftet samtidig opp et stort maleri av en stjernenatt.

– Nå vil jeg ut og male litt, sa Edvard. – Dette maleriet mangler noen stjerner.

Maja og Karleman ble nysgjerrige.

– Kan du fortelle oss litt om deg selv og maleriene dine? spurte Maja.

– Så kan vi hjelpe deg med å male stjerner? sa Karleman.

– Så snille dere er, sa Edvard.

Maja og Karleman ble med Edvard ut på verandaen. Den hadde utsikt mot en stor hage med frukttrær. Det var kveld og mørkt, men stjernene lyste over dem så det var ikke skummelt.

Edvard fant frem maling og pensler, og ga en pensel hver til Maja og Karleman.

Maja og Karleman begynte å male stjerner mens Edvard begynte å fortelle om seg selv:

Etter å ha bodd mange år i utlandet flyttet jeg hjem til Norge for noen år siden. Etter hvert kjøpte jeg dette stedet som heter Ekely. Her bor jeg alene sammen med hundene mine. Jeg er blitt en berømt kunstmaler nå og tjener en god del penger på å selge bildene mine.

– Mer enn et kronestykke? sa Karleman og tenkte på tante Karen og krona.

– Å ja, tusenvis av kronestykker, sa Edvard. – Men jeg selger ikke alle bildene mine.

Jeg har ingen andre barn enn bildene mine og for å kunne arbeide må jeg ha dem rundt meg.

Edvard fortalte at når han fikk besøk pleide han ofte å si at ingen kunne gå opp i annen etasje i huset, fordi barna hans lå og sov der.

– Den dagen jeg dør så vil Oslo få alle barna mine og da håper jeg de finner et fint og stort hus til dem.

– Et Munchmuseum? sa Karleman.

– Ja, det hadde vært flotte greier, du. Tror dere Oslo vil lage noe så flott som et eget museum til bildene mine?

– Å ja, helt sikkert, sa Maja og Karleman og så lurt på hverandre.

Edvard så på maleriet av stjernenatten.

– Nå tror jeg vi har malt alle stjernene, sa Edvard.

Maja og Karleman så på stjernene på maleriet og på stjernene på himmelen. Det var stjerner overalt.

– Å, se! Et stjerneskudd! ropte plutselig Karleman.

– Da må du ønske deg noe, sa Maja til Edvard.

– Min største drøm har allerede gått i oppfyllelse, sa Edvard. – Jeg har blitt en berømt kunstmaler, akkurat slik jeg drømte om da jeg var yngre.

– Vår største drøm har også gått i oppfyllelse, sa Maja og Karleman. – Vi ville bli kjent med deg og det har vi blitt nå.

De smilte til hverandre alle tre. Det var så godt å stå her ute og se på stjernenatten og tenke på alle drømmene som hadde gått i oppfyllelse.

– Takk for hjelpen, sa Edvard. – Nå får jeg vel gå inn til barna mine igjen før de savner meg.

– Og vi får vel komme oss hjem igjen før noen savner oss, sa Maja til Karleman.

De ble med Edvard tilbake inn i stuen. Til den gamle gulvklokken.

– Jeg håper ikke dere glemmer meg når dere blir store, sa Edvard.

– Ingen i hele verden kommer til å glemme deg, sa Maja og Karleman. Klokken begynte å lage lyder foran dem.

– DING DONG, sa den. – DONG DING DONG DONG DING!

Maja og Karleman begynte å snurre seg rundt og rundt.

Vil du hjelpe Maja og Karleman? Reis deg opp da vel og snurr deg rundt du også!

Maja og Karleman snurret, rundt og rundt. Det var veldig gøy. De lo. Snurret og lo. Til de ble så svimle og falt ned på rumpa.

De så seg rundt. De så at de hadde på seg de vanlige klærne sine igjen nå og at de kommet tilbake til Munchmuseet. Og ikke nok med det. Alle i barnehagen kom løpende mot dem!

– Hvor har dere vært? Vi har lett og lett etter dere! ropte de alle i munnen på hverandre.

Maja og Karleman så lurt på hverandre. – Vi har også lett etter noen. Og dere vil aldri tro hvem vi fant!

Maja og Karleman begynte å fortelle. Og om de andre i barnehagen trodde på dem da de fortalte at de hadde reist tilbake i tid og møtt selveste Edvard Munch, ja det er det bare du som vet.

SAMTALER OM FØLELSER

AV MARIA-PIA GOTTBERG

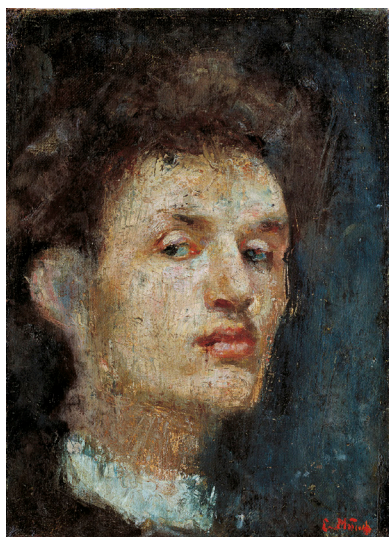
TEMA

1

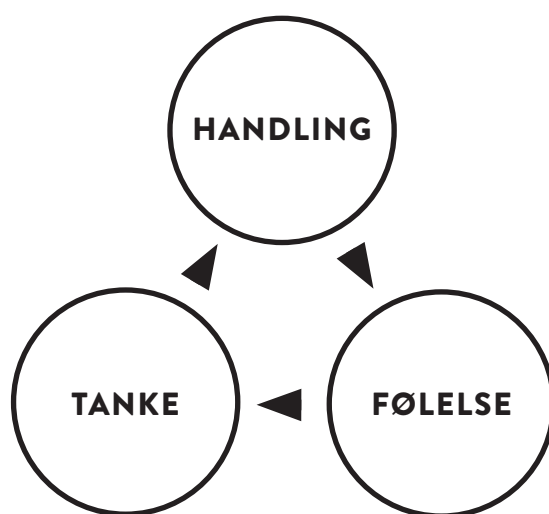

HVA ER EN FØLELSE?

Følelser er informasjon til oss selv, fra oss selv, om oss selv. De fungerer som et innebygd kompass som viser hvordan vi har det eller gir oss beskjed dersom noen av behovene våre ikke blir tilfredsstilt. Men følelsene har også en viktig funksjon i relasjon til andre og hjelper oss å fatte beslutninger, bevisste og ubevisste. Uten følelser ville vi hatt vanskelig for å orientere oss i den sosiale verden. Derfor er det viktig å ha kontakt med, og kunnskap om, følelsene sine. Men også å oppfatte, tolke og respektere andres følelser – å ha evne til empati.

Forestill deg at tankene, følelsene og handlingene henger sammen som på illustrasjonen over og at de danner en kjede. Når vi har det bra, er denne kjeden «helende». Med det mener jeg at vi har det bra og fungerer godt, og at det skyldes at vi handler i samsvar med verdiene våre.

Men av og til gjør eller sier vi ting som strider mot verdiene våre og foretar oss ting til tross for at det ikke føles riktig. Det er uunngåelig siden vi i hverdagen er nødt til å kunne tilpasse oss andres behov og ønsker, selv om de av og til kolliderer med våre egne. Men vi kan også få følelser som ikke stemmer med hva vi synes at vi «burde» føle. Da er det fint å kunne skille tanker, følelser og handling slik at vi får vite hva som er hva og bedre kunne forstå oss selv. Vi er komplekse vesener og jo bedre vi kjenner oss selv, jo lettere er det å gjøre kloke valg og fungere godt sosialt.

Dette er ganske avansert selverkjennelse, men sannheten er at barn helt ned i barnehagealder kan ta det til seg og lære å bedre forstå seg selv og andre. Hjelp barna å skille mellom tanke, følelse og handling ved å bruke følgende spørsmål:

- *Hva tenker du?*
- *Hva føler du?*
- *Hva gjør du?*

SAMTALE

Oppmuntre barna til å svare på spørsmålene under med egne ord:

- *Hva er en følelse?*
- *Hvorfor har vi følelser?*
- *Hvilke ulike typer følelser har vi?*

Rams opp så mange følelser dere kommer på. Skriv ned og spar på listen for å kunne sammenlikne i slutten av prosjektet.

Fortelle om våre fire grunnleggende følelser og vis gjerne bilder av følelsene, men si at det finnes mange flere følelser enn disse!

- *Glad*
- *Sint*
- *Redd*
- *Lei seg*

- *Hvordan vet vi at vi har en følelse?*
- *Er det lov å føle hva som helst?*

Gjenta det barna sier og bekreft at du har lyttet. Hvis du opplever at samtalen beveger seg i en retning som du føler bærer galt av sted, fører du den tilbake på sporet igjen. Det kan for eksempel være hvis noen på spørsmålet om det er lov å føle hva som helst, svarer: «Nei, det er ikke lov å være sint». Da kan du svare: «Du sier at det ikke er lov å være sint. Jeg synes at man skal få lov til å være sint, men man får ikke lov å gjøre hva som helst. Vet dere hva forskjellen er?»

På den måten sier du ikke at barnet tar feil, men gir uttrykk for et viktig standpunkt samtidig som du fører samtalen videre; i dette tilfellet mot den interessante problemstillingen om forskjellen mellom det vi føler og det vi gjør. Dette er en type spørsmål som dessuten utvikler evnen til å reflektere.

ØVELSE

(velg fritt blant forslagene under, avhengig av tid og energinivået i gruppen)

Som om...

Nå har dere snakket lenge og det er på tide å røre litt på seg. Velg ut et par tydelige følelser og oppmuntre alle til å gå rundt i rommet som om de var sinte, redde, glade eller lei seg. Si det med stemmen og vis det med kroppen:

- *Nå skal vi late som om vi er sinte!*

Følelssescenen

Legg gjerne en matte eller et pledd på gulvet som dere kan kalle for «Følelssescenen». Alle som har lyst kan så stille seg på scenen og vise hvordan de ser ut når de uttrykker de ulike grunnfølelsene.

Her og nå-følelsen

Legg laminerte bilder av ulike følelsesuttrykk på gulvet og oppmuntre barna til å stille seg ved siden av den følelsen som stemmer best med hvordan de har det akkurat nå (eller hadde det da de våknet, kom i barnehagen etc.). De som har lyst, kan fortelle *hvordan* de føler, men legg merke til at hensikten *ikke* er å finne ut *hvorfor*. Mange barn vil gjerne fortelle *hvorfor*, men det er ikke det vi spør etter her.

Refleksjon etter ovenstående øvelser:

- *Når noen er snill mot deg og hjelper deg, hva pleier du å føle og tenke da?*
- *Når du har gjort noe dumt mot noen, dyttet eller sagt noe stygt, hvordan pleier du å kjenne det inni deg da?*

Følelsene og tankene hjelper oss å ta riktige valg. Når noe føles feil, er det ofte feil. Derfor er det lurt å vite hva man føler og å kunne utvikle evnen til å være i kontakt med følelsene sine.

SELVPORTRETT – HVEM ER JEG?

Selvbilde og selvfølelse

Forberedelse: Du trenger en liten hard veske med lokk (lekeveske/doktorveske). På innsiden av lokket limer du fast et speil.

Samle alle barna i en ring eller på rekke. Fortell dem at de skal få se verdens beste venn, et helt fantastisk menneske. Gå så rundt i ringen til ett og ett barn. For hvert barn gjentar du:

- *Nå skal du få se verdens beste venn, et helt fantastisk menneske!*

Løft lokket og holdt fram speilet slik at barnet får se seg selv.

Selvportrett

Når dere har gjort alt eller noen av de aktivitetene som er foreslått over, er det på tide å vise fram ett eller flere av Munchs selvportretter.

Snakk og fortell at et selvportrett er et maleri som kunstneren har malt av seg selv. Det kan hende dere først bør snakke litt om hva kunst er:

- *Hva tror du Munch føler på dette maleriene?*
- *Hvordan tror dere han gjorde det da han malte seg selv?*
- *Har du tegnet eller malt et selvportrett noen gang?*

Oppmuntre deretter barna til å male flere ulike selvportretter, avhengig av hvor mye tid og energi gruppen har. Du kan også dele barna i grupper og gi gruppene hver sin følelse de skal male.

- *Mal et selvportrett der du er glad, sint, redd, lei deg.*
- *Hvilken farge vil du bruk til de ulike følelsene?*

Snakk om hvor forskjellig det er å komme i barnehagen med de ulike følelsene inni seg:

- *Hvordan er det å leke når man er sint, lei seg, redd eller glad?*
- *Hvordan er det å spise når man er sint, lei seg, redd eller glad?*
- *Hvilken følelse har du som oftest?*
- *Hvilken følelse liker du best?*

OPPSUMMERING

Alle følelser er ok og det er både riktig og viktig å kunne uttrykke hva vi føler. Det er lov å føle hva som helst, men ikke gjøre hva som helst.

Alle de følelsene som dere har malt i dag og satt ord på, har dere inni dere, alle sammen. Når du vet hva du føler, kan du også fortelle det til andre slik at de bedre kan forstå deg.

Husk at også andre har følelser. Du har sikkert sett andre barn i barnehagen være både glade, sinte, redde og lei seg. Av og til er det lett å vite hvordan man skal oppføre seg når noen andre er sint eller lei seg, men ikke alltid. Hvis dere vil, kan dere derfor si det til hverandre.

- *La alle som vil fortelle hvordan de ønsker at andre skal være mot dem når de føler noe sterkt.*

Kom gjerne med et eksempel selv slik at de får litt hjelp til å komme i gang. Du kan for eksempel si: Når jeg er lei meg, liker jeg å få være i fred/ Når jeg er lei meg, liker jeg å få en klem.

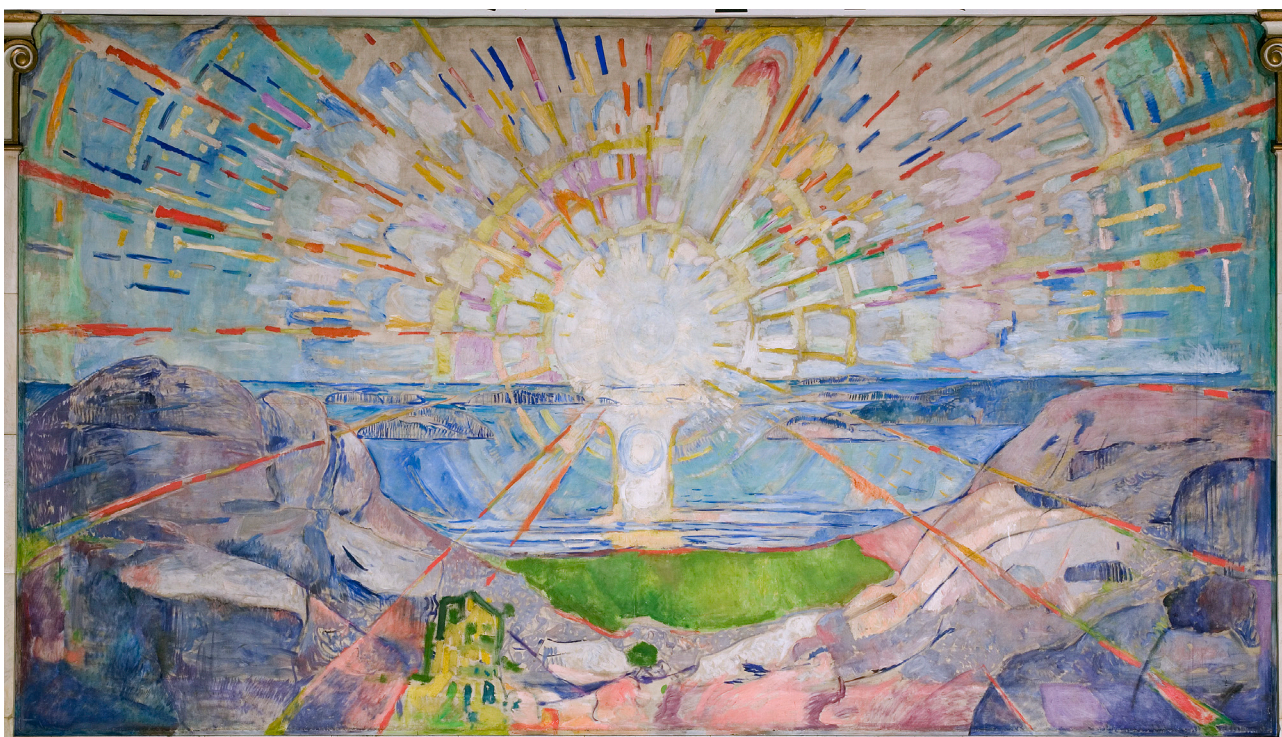
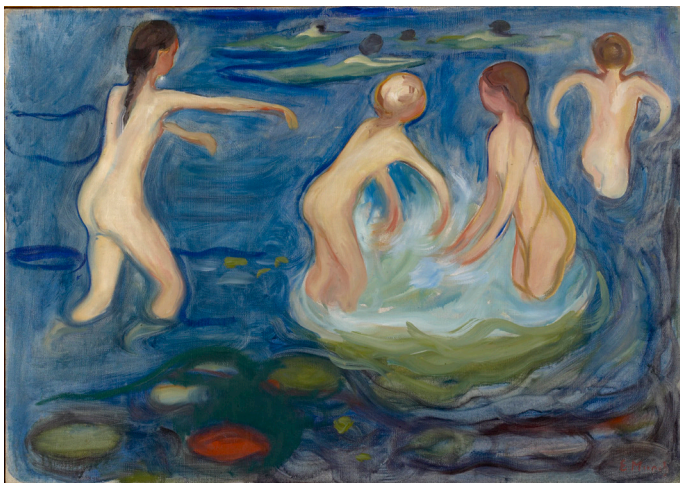

TEMA

2

LIVSGLEDE

Det står ingenting i FNs barnekonvensjon om barns rett til glede. Det burde det gjøre fordi glede er noe av det viktigste vi kan kjenne. Konvensjonen omtaler derimot barns rett til lek, hvile og fritid. Og for de fleste barn er det veldig naturlig å oppleve glede gjennom leken. Men kanskje glemmer vi av og til hvor viktig det er med hvile mellom alle opplevelsene?

Hånd i hånd med glede går nysgjerrighet, lyst, kreativitet samt tillit og trygghet. Det skaper gode forutsetninger for læring, uavhengig om det handler om å lære å gå, regne eller fungere sosialt.

Gleden er også knyttet til selvfølelse og gode relasjoner. Å le og ha det morsomt sammen er like viktig som det å så og gjødsle er for bonden. Vi må pleie det som skal vokse. Hvis ikke tar ugresset overhånd.

Glede smitter

Det er vanskelig å ikke bli dratt med når noen ler. Hvis det i tillegg er et barn som ler riktig hjertelig, er det vanskelig å stå imot. Selv om du er sur, sliten eller irritert, så pleier latter å være

smittsomt. Og barn deler gjerne gleden sin med andre. Det er også helt sikkert at når barnet merker at det får med seg andre i latteren, så styrkes selvfølelsen. Delt glede er dobbelt glede!

Men når det dreier seg om barns følelser, er det som regel de vanskelige følelsene det fokuseres på. Det er kanskje ikke så rart fordi vi har et større behov for å sette ord på det som er vanskelig. Det som fungerer fint trenger vi ikke snakke så mye om.

Glede bør bekreftes

Men hva skjer dersom vi bytter perspektiv og løfter fram de positive følelsene? Glede er generelt barns aller vanligste tilstand. Trygge barn med sunne relasjoner har som regel lett for å glede seg. Og du har sikkert selv opplevd at det vi bekrefter og legger vekt på, forsterkes. Likevel glemmer vi ofte å bekrefte gleden. En måte er å gi oppmerksomhet til følelsen i stedet for prestasjonen. Når du ser en tegning, så spør om det var morsomt å tegne den og si at fargene gjør deg glad, i stedet for å bedømme motivet som fint eller barnet som flinkt.

SAMTALE

– Hva pleier å gjøre deg glad?

Du kan gjerne lage en kollage av bilder klippet ut fra aviser. Lim den opp på en stor plakat og la deretter barna fortelle hva som gjør dem glade.

Latterpose

Forberedelser: Bruk mobiltelefonen og ta opp lyden av barna når de ler. Sy eller kjøp en liten tøypose som har plass til mobiltelefonen. Når du har spilt inn et par minutter med latter, legger du den i posen og samler barna rundt deg. Hvis det er en større gruppe, kan det være lurt med en høyttaler (helst trådløs) for at latteren skal høres skikkelig. Prøv å skjule at det er en mobiltelefon du har i posen. Aktiver latterposen med en magisk regle og spill av latteren.

– Hva skjer med deg når du hører latter?

– Hvorfor tror dere at vi ler?

– Kan vi gjøre oss selv glad?

ØVELSE

Glade statuer

Nå har dere snakket om ulike situasjoner der vi gjerne føler oss glade. Nå er på tide å vise det med kroppen! Oppmuntre barna til å stille seg i positurer som etterligner en glad person. Du kan variere øvelsen ved å spille musikk og når du skurrer av, skal barna bli stående som en «glad-statue».

Den glade sirkel

Alle barna står i en sirkel med ansiktet vendt inn. De skal kunne ta et skritt inn i sirkelen uten at det blir trengsel. På din oppfordring tar alle barna et steg inn i ringen og viser glede på en stille måte.

Så ber du dem ta et skritt tilbake og se rolige og nøytrale ut. Neste gang de går inn i sirkelen, ber du dem vise glede og høres glade ut, de kan le, fnise eller si noe som uttrykker glede. Etter en stund ber du dem tre tilbake igjen og puste dypt inn og finne roen. Den siste gangen du ber dem skritte inn i sirkelen, oppfordrer du dem til å gjøre hverandre glade samtidig som de går inn.

Å veksle mellom ulike sinnstilstander

Oppmuntre barna til selv å veksle mellom nedstemthet og glede/opprømthet. Spør hvilke forskjeller de opplever.

Det kan hende du må gi noen eksempler: *Ser det sånn ut?* Heng med hodet og la armene henge slapt ut til siden, senk skuldrene. Rett deg deretter opp, se opp og le.

– *Hva skiller en glad kropp fra en trist kropp?*

LIVSGLEDE HOS MUNCH

Se på bildet/bildene som Edvard Munch har malt.

– *Kjenner du deg igjen i maleriene?*

– *Hvordan kan vi se at menneskene på bildet/bildene er glade?*

– *Hvilke farger hører sammen med følelsen glede?*

Velg ett av maleriene og oppmuntre barna til å leve seg inn i personene.

– *Hvem er de?*

– *Hva heter de?*

– *Hva gjør de?*

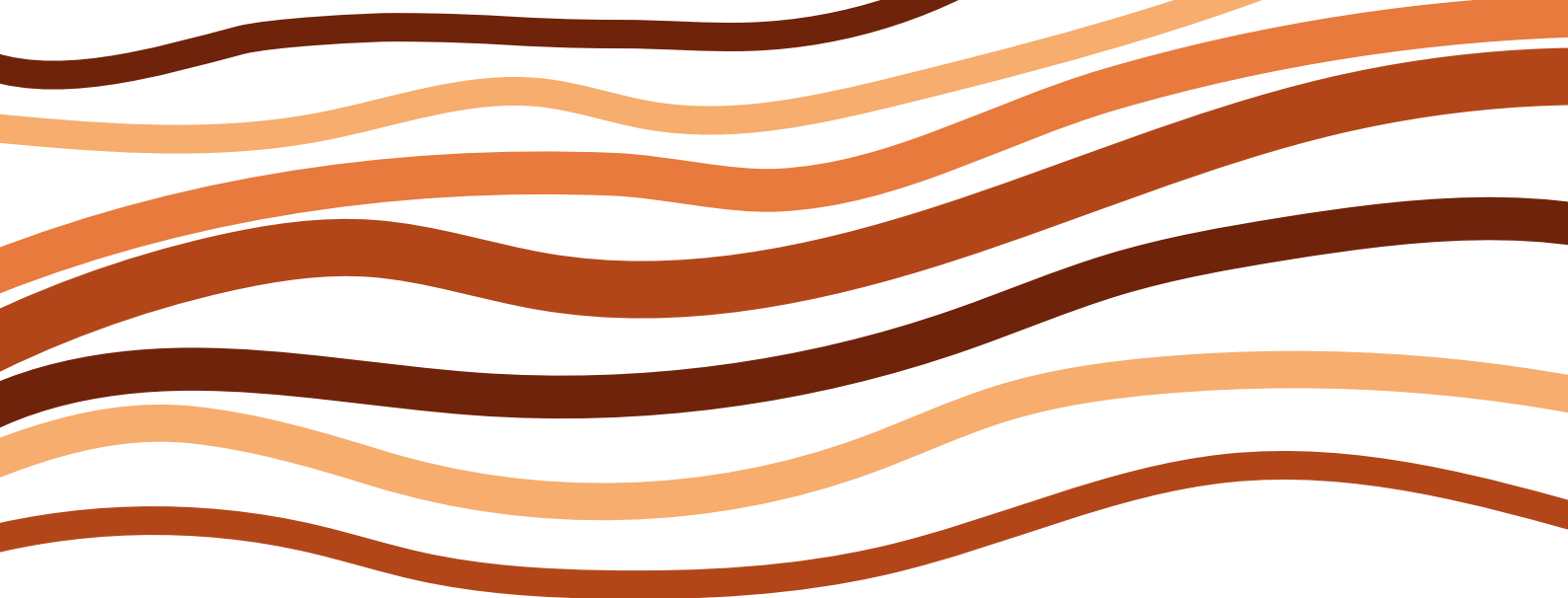
– *Hvis de ble levende og begynte å snakke, hva ville de sagt?*

OPPSUMMERING

– *Hva har vi snakket om i dag?*

– *Lærte du noe du ikke kunne fra før?*

– *Har du lyst på en oppgave? Gjør noen andre glad i dag!*

TEMA

3

SORG OG SAVN

Begynn med å se på ett eller flere av Munchs bilder. Still åpne spørsmål til barna om hva de ser og hva slags tanker og følelser det vekker hos dem.

- Hva ser du på bildet?
- Hvilke personer er med på bildet?
- Hva føler personen/personene på bildet?
- Hvilke tanker kan de ha?
- Hvordan kan vi vite om noen er lei seg eller sørgmodige?

Oppmuntre barna til å male og tegne fra en gang de selv var triste, sørgmodige eller savnet noen. Bruk gjerne rekvisitter som dukker, kosedyr eller liknende og lag i fellesskap en dramatisert scene som fanger opp det generelle i å føle sorg og savn og som er noe de fleste vil kjenne seg igjen i.

Det kan hende at noen har gått bort eller at et kjæledyr har dødd eller blitt borte. Men det kan også være følelsen av ensomhet og oppgitthet som framstilles. Avhengig av barnas alder og modenhet kan de selv ta del i dramatiseringen. Legg også stor vekt på refleksjonen etterpå.

- Har du følt det sånn noen gang?
- Hva kan vi gjøre når vi er lei oss eller sørgmodige?
- Hva kan vi gjøre når andre er lei seg?
- Er alle lei seg på samme måte eller kan man være lei seg på ulike måter? Hvordan?

ØVELSER

Still dere på tå og strekk armene høyt opp mot taket eller gjør noe annet som bryter stemningen som kanskje har oppstått etter samtalen om sorg og savn. Men fokuser deretter igjen på hvordan sorg og savn føles i kroppen. Gå rundt i rommet med tunge skritt, lutende skuldre og hengende hode.

Hvor i kroppen bor sorgen? La alle som vil få peke og fortelle.

Rull ut en papirrull og tegn enten konturene av en kropp eller av alle barnas kropp. Tegn hvor i kroppen sorgen bor. *Hvilken farge og hvilken form har den følelsen?*

Dere kan deretter bruke samme kroppskontur og fylle ut hvor i kroppen de ulike følelsene bor, enten nå eller ved en senere anledning. Hvis dere ikke har en rull med papir, kan dere tegne kropp på vanlige papirark.

Still dere igjen på gulvet. Begynn med å lede alle i en «følellesparade». Veksle mellom ulike følelser som glad, sint, lei seg og redd. Bruk hele kroppen: armer, ansikt og stemme for å forsterke uttrykkene. Del deretter barna inn i to grupper. Si at den ene gruppen skal være lei seg og at den andre gruppen skal veksle mellom å være i de ulike følelsene som dere nylig har gjennomgått. Du leder dem slik at de vet hvilken følelse de skal utrykke. Avslutt med glad.

- *Hvordan var det for dere som skulle være lei dere når de andre hadde helt andre følelser?*
- *Hvordan var det å ha flere ulike følelser samtidig mens flere av barna var lei seg?*
- *Kan det være sånn i barnehagen noen ganger, at en eller flere er lei seg samtidig som andre er glade, sinte eller noen annet?*
  - *Hva synes dere om det?*
  - *Er det ok å være lei seg?*

Når jeg er lei meg vil jeg at du ...

Gå tilbake til den tidligere samtalen og si at vi av og til er lei oss uten at det synes utenpå. Vi kan være lei oss i hjertet og i øynene. Si at det som regel føles godt å fortelle noen at man er lei seg.

- *Det kan hende du også vet hva du vil at andre skal gjøre når du er lei deg. For eksempel å la deg være i fred, sitte på fanget til en voksen eller slippe å leke med de andre?*

Be barna tegne og fortelle hvordan de ønsker å bli behandlet når de er lei seg. Hjelp dem ved å skrive, ta fram aviser med bilder de kan klippe og klistre med, ta frem fargestifter. Snakk med alle barna og få fram i hvert fall ett tydelig ønske om hvordan hun eller han ønsker å bli møtt når de er lei seg. Samle barna i gruppe og la hver og en fortelle om sin tegning og sitt ønske. Oppmuntre gjerne ved å si: «*Når jeg er lei meg, vil jeg at du/dere ...*».

Dette trener evnen til å uttrykke individuelle behov. Å vite hva jeg føler, kunne uttrykke det og fortelle om behovene mine, er en uvurderlig egenskap som vi all har behov for å øve på. Ved å snakke sammen får barna trening i å se likheter og ulikheter. En vil bli latt i fred, en annen vil ha trøst og en tredje vil bli invitert til lek og moro.

Vi håndterer sorg og savn ulikt. Det er ikke alltid at vi på forhånd vet hva vi har behov for og ønsker oss, men hvis vi har øvd oss i å tenke og uttrykke behovene våre, vil det gjøre det enklere for oss i framtidige situasjoner.

TEMA

4

KJÆRLIGHET

nnled til en filosofisk samtale rundt en av livets vakreste bestanddeler – *kjærlighet*.

- Hva er kjærlighet?
- Hvordan vet vi at vi føler kjærlighet?
- Hva er det motsatte av kjærlighet?
- Kan alle føle kjærlighet? Kan dyr føle kjærlighet?

Finn deretter fram ett eller flere av Munch-bildene der temaet er kjærlighet.

- Er det kjærlighet i bildet?
- Hvordan ser du at det er kjærlighet?
- Kan kjærlighet oppleves på ulike måter?
- Kan kjærlighet gjøre vondt?

LITT INSPIRASJON FRA NETTET OM BARN OG KJÆRLIGHET:

Meninger om kjærlighet

«Jeg er for kjærlighet så lenge det ikke skjer når det er noe bra på tv.» Jill, 6 år

«Kjærlighet er latterlig ... men jeg kan tenke meg å prøve en gang.» Floyd, 9 år

«Kjærligheten finner deg, selv om du prøver å gjemme deg. Jeg har gjemt meg helt siden jeg var fem, men jentene finner meg hele tiden.» Dave, 8 år

«Kjærlighet er det viktigste som finnes, men baseball er ganske kult det også.» Greg, 8 år

Hvorfor rammer kjærligheten to bestemte personer?

«Ingen vet hvorfor det skjer, men jeg har hørt at det har noe å gjøre med hvordan du lukter... Det er derfor det er så populært med parfyme og deodoranter.» Mae, 9 år

«Jeg tror det er meningen at du skal bli truffet av en pil eller noe sånt, men resten skal ikke være så smertefullt.» Manuel, 8 år

Hvordan føles det å være forelsket?

«Omtrent som et snøskred; du må rømme hvis du skal berge livet.» John, 9 år

«Hvis det tar like lang tid å bli forelsket som det tar å lære seg å stave, gidder jeg ikke. Da tar det altfor lang tid.» Glenn, 7 år

De siterte barna er litt eldre enn de du har i barnehagen, men vitner likevel om hvor ulikt barn tenker om kjærlighet. Skriv gjerne ned hva barna sier når du leder samtalen om kjærlighet. Etterpå kan de eventuelt tegne eller male tankene de har om kjærlighet.

Når kjærligheten ikke gjengjeldes

Hvis dere bruker noen av de dystre Munch-bildene kan dere også snakke om hvordan det føles når kjærligheten ikke er gjensidig. Ulykkelig kjærlighet. Hva er det? Hvordan føles det?

Kjærlighet til seg selv

Syng eller spill gjerne noe fra *Karlsson på taket* sammen med barna. Karlsson på taket er kanskje den av Astrid Lindgrens karakterer som flest voksne har vanskelig for helt å akseptere. Han er selvgod og egoistisk. Totalt blottet for selvinnsikt. Det er neppe slik vi vil at barn skal oppføre seg. Nettopp derfor kan vi bruke ham. Snakk om hvordan han er sammen med barna. *Ser de på Karlsson med samme blick som oss? Hva kan vi lære av Karlsson?*

Snakk også om kjærligheten til oss selv. *Kan man elske seg selv? Hvordan vet man at man liker seg selv? Kan vi kjenne kjærlighet til oss selv og andre samtidig? Hvordan vet andre at jeg elsker og liker dem? Hvordan viser man kjærlighet?*

«Love bombing»

Avslutt kjærlighetstemaet med en stor «love bombing». Dette kan gjøres på mange ulike måter, men en av mine favoritter er at flere personer samtidig sier oppløftende ting til en person av gangen. Begynn med å komme på positive ting dere kan si til hverandre i gruppen.

La deretter ett og ett barn sitte eller stå i midten av en sirkel. Barna som står i ring rundt sier så de fine og oppløftende tingene de har kommet på samtidig. Bytt deretter slik at alle får stå i midten og ta del i kjærlighetsbombingen.

– *Du er en god venn*

– *Jeg liker deg*

– *Du er morsom å leke med*

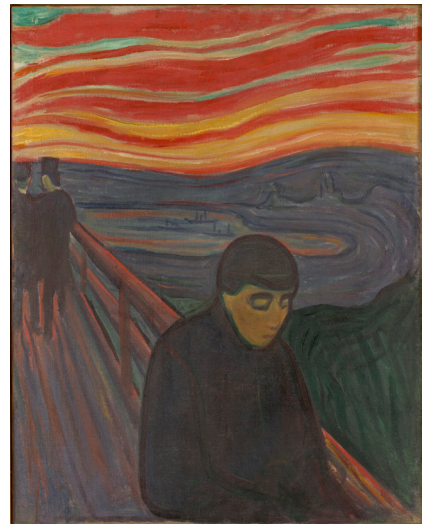
Avslutt med å snakke om hvordan det føles å få høre så mange fine ting om seg selv og hvordan det føles å si fine ting til hverandre.

TEMA

5

ANGST OG REDSEL

Vis barna ett eller flere av Munch-bildene. Still åpne spørsmål slik at barna selv kan utforske hva de tenker og føler i møtet med bildene.

- Hva ser du på bildet?
- Hvem er menneskene på bildet?
- Hva tror du at de føler?
- Hva tror du at de tenker?
- Hvordan vet man at noen er redd/urolig/skremt/usikker? Bruk de ordene som barna selv har brukt.

List opp ting som barna kan være redd for. Avhengig av hvor trygg gruppen er, kan du velge hvordan du stiller spørsmålene:

- Hva er du redd for?
- Har du vært redd noen gang, har du lyst til å fortelle?
- Hva pleier mennesker/barn/voksne å være redd for?

Skriv opp alt barna sier på et stort ark, tegn symboler ved siden av slik barna klarer å følge med. La samtalen bli så uttømmende som mulig, det er ingenting som er riktig eller galt, og ingen-

ting som er flaut eller rart. Understrek at det kan være lurt å være redd av og til. Vi ville ikke hatt den følelsen hvis den ikke var viktig for oss. Det er naturlig å føle redsel.

Forskjellen mellom redsel og uro

Snakk om forskjellen mellom å være redd og å være urolig. Jeg pleier å si at redselen bor i kroppen. Hvis det kommer en bil i stor fart mot deg, blir du sannsynligvis redd. Kanskje strømmer blodet ned i beina slik at du får kraft til å løpe vekk eller hoppe til siden. Da er det fint å bli redd fordi redselen kan redde livet ditt.

Men av og til blir redselen noe som oppstår fordi du *tenker* for mye på noe du er redd for. Da kalles det uro. Kanskje du har vært mørkeredd noen gang? Eller redd for hva som skjuler seg bak døra? Dersom det skjer igjen, så husk at det er tanken din, det er det du sier inni deg, som gjør deg urolig. Prøv å tenke på en annen måte eller si til deg selv: *Jeg er rolig og trygg.*

Tigerdrama

Før i tiden, da folk levde i naturen sammen med ville dyr, var det ekstra viktig å kunne bli redd. Hvis det kom en stor tiger eller løve – eller en bjørn for de som levde her vi lever – så var det tre ting du kunne gjøre hvis du ble redd:

1. Løpe din vei så raskt som mulig
2. Legge deg ned og spille død
3. Gå til angrep og forsøke å bryte ned villdyret

– *Hva tror du hadde vært best å gjøre hvis du hadde levd for tusen år siden i en jungel og støtt på en tiger? Oppmuntre barna til å fortelle og teste ulike scenarier.*

– *Har dere lyst til å leke tiger og mennesker? Skap en dramalek ved å la ett barn spille tiger og de andre mennesker i en landsby i jungelen. Hva skjer når tigreren kommer? Hva sier menneskene til hverandre? Hva gjør de? Hva føler de? Hjelper de hverandre eller løper de til hver sin kant?*

Prøv å unngå å styre leken, men ha fokus på at de skal utforske følelsen mens dramaet utspiller seg. La barna få prøve å reagere på tigreren. Bytt gjerne tiger slik at flere får prøve seg som villdyr. Når du merker at de begynner å bli ukonsentrerte, samler du alle rundt deg. La alle i landsbyen snakke om hvordan det var da tigreren kom luskende ...

– *Hvordan føltes det i kroppen da tigreren kom?*

– *Hvor i kroppen merket du det mest?*

– *Hva gjorde du?*

– *Gjorde alle det samme eller forskjellige ting?*

Oppsummer og si at nå er tigerleken ferdig. I dag trenger vi ikke være redd for tigre. Men hvis man blir redd for noe, så er det helt i orden.

TEMA

6

**AGGRESJON
OG SJALUSI**

Aggresjon er en kompleks følelse og en energi som vi ikke kunne klart oss uten. Kort sagt kan vi si at sinnet eller aggresjonen er kommunikasjon. Aggresjonen signaliserer at «jeg vil bli sett/hørt; jeg føler meg ikke verdifull og jeg har ikke fått hjelp til å uttrykke følelsene mine på en konstruktiv måte.» Aggresjonen i seg selv er en følelse på linje med andre. Den fyller en viktig funksjon for oss og kan uttrykkes konstruktivt.

Barns aggressivitet utløses ofte av:

- Redsel
- Lærevansker
- Nevrologiske funksjonsnedsettinger
- Psykiske traumer
- Innlært atferd
- Kosthold og livsstil kan også påvirke

Jesper Juul skriver i sin bok *Aggresjon – et nytt og farlig tabu* at det er sosialt kompetent å uttrykke frustrasjonen sin – med andre ord er det en invitasjon til hjelp: Jeg klarer ikke dette selv, se på meg, jeg har det ikke bra! Og barnet gjør det selvsagt ut fra sin egne evner og forutsetninger.

Alle barn trenger å tilbys muligheten til å utforske og lære om egen aggresjon. De trenger hjelp og støtte til å sette ord på og håndtere de sterke følelsene sine. Barn som har særlig vanskelig for dette, trenger ekstra hjelp og støtte.

Kanskje er det en støtte for deg som kommer i kontakt med aggressive barn å ha kunnskap om og se behovet bak atferden? Alle mennesker har behov for å føle seg:

- Betydningsfulle (Jeg er verdifull)
- Kompetente (Jeg kan og får lov til å bidra)
- Verdsatte (Jeg er elsket)

Sjalusi skyldes dårlig selvfølelse. Selvfølelsen handler om hvordan jeg ser på meg selv som jeg er, om den aksepten jeg har for meg selv. Vi tolker opplevelser og andre mennesker gjennom vår egen selvfølelse. Mennesker som ofte ser mangler eller rakker ned på andre, har ofte dårlig selvfølelse. På samme måte er sjalusi et signal om dårlig selvfølelse.

Hvis du har ansvar for barn som uttrykker aggresjon på en destruktiv måte eller er misunnelige og sjalu, er det viktig ikke å fordømme atferden, men i stedet bekrefte og vise barnet at du tar det på alvor. Disse barna er de som har aller størst behov for vårt nærvær, vår kjærlighet og omsorg, fordi det er noe de savner.

SAMTALE

Vis gjerne bilder som illustrerer følelsen sint. Eller les en bok om temaet. Hvordan føles det å være sint?

– *Når pleier du å bli sint?*

– *Er det lov å være sint?*

– *Hva kan du gjøre når du er sint? Hva skal være ok hos oss å gjøre når man er sint?*

Skriv ned barnas tanker rundt det siste spørsmålet for å kunne samle dem i et felles *Følelseskart*. Tegn eller lim opp et bilde av følelsen sint i midten av et stort ark. Rundt bildet eller tegningen skriver og tegner du barnas forslag til hva som er ok å gjøre i barnehagen når man er sint. Heng deretter opp plakaten så alle kan se den. Minn barna på den jevnlig, pek på den og ha den «levende» – da vil du oppdage at barna selv vil bruke den ved behov.

ØVELSE

Det er på tide å røre på seg! Sett på musikk – gjerne rock – og gå rundt i rommet med «sinte skritt». *Hva vil kroppen gjøre når den er sint? Knytte nevene? Stramme nakkemusklene?* Veiled barna hvis de ikke selv kommer med forslag til hvordan kroppen reagerer når man er sint.

Kjenn også etter hva som skjer med stemmen når man er sint. *Hva sier du da? Hvordan låter det?*

Dere kan også leke at dere er dyr: sinte elefanter, irriterte tigre eller rasende hunder. Pass på slik at ingen blir redd, og avbryt umiddelbart hvis det skjer og snakk om det som hendte. Fortell at raseri kan gjøre andre sinte. Følelsen i seg selv er ikke farlig, men den som er sint kan oppleves som truende.

Øvelse i å vurdere egne reaksjoner

Plasser bilder på gulvet som viser følelsene AVSLAPPET, SUR/IRRITERT og SINT, gjerne på rekke og rad slik at de illustrere overgangen fra avslappet til sint. Bildene finner du enkelt på nettet. Ved siden av legger du et blankt ark.

Fortell barna at vi kan reagere ulikt på samme hendelse. Hvis noen småsloss, kan du den ene gangen bli sint for neste gang å overse det. Hvis et barn dytter til to andre, kan det også være at én blir sint og den andre lei seg.

Gi barna et par ulike situasjoner som du tror vil kunne vekke sterke følelser, men ikke nødvendigvis må gjøre det. Oppmuntre barna til å stille seg ved det bildet som mest likner hvordan de *tror* at de ville føle seg i en sånn situasjon. Alle som vil får så anledning til å fortelle hva de tenker. Du lytter uten å bedømme hva de sier. Det er ikke noe som er riktig eller galt i en slik øvelse.

AGGRESJON OG SJALUSI HOS MUNCH

Velg ett av de Munch-bildene du synes best uttrykker den eller de følelsene du ønsker å ha fokus på.

- *Hva føler personene på bildet?*
- *Hvordan kan man se det? Oppmuntre barna slik at de forteller hva det er i fargene og kroppsspråket som gjør at de tolker inn de konkrete følelsene.*
- *Fortell; hva kan ha skjedd som gjør at personene på bildet ser ut som de gjør?*

OPPSUMMERING

- *Hva har vi snakket om?*
- *Det er ok å være sint, men vi kan selvsagt ikke gjøre hva som helst.*
- *Minn barna på Følelseskartet – oppmuntre dem til å bruke det neste gang de ikke vet hvordan de skal oppføre seg når de blir sinte.*
- *Også Munch var sint, alle er sinte av og til. Det er ikke farlig å være sint, men andre kan synes at det er ubehagelig så derfor bør vi vise respekt også når vi er sinte.*

TEMA

7

**NYSGJERRIGHET,
DRØMMER OG HÅP**

Tenk på hvilken måte ordene nysgjerrighet, drømmer og håp henger sammen for deg. Det er ikke noe som er rett eller galt, du skal bare reflektere rundt ordene før du bestemmer deg for hvordan du vil arbeide med disse temaene i barnegruppen. Under følger et par forslag som forhåpentligvis kan gi litt inspirasjon.

Hva er en drøm?

Spør barna hva en drøm er. Sannsynligvis vil de fortelle om det de drømmer når de sover; fine drømmer eller skumle drømmer hvis de har begynt å få mareritt. La dem få snakke en stund om drømmene sine før du styrer samtalen videre.

Fortell at en drøm også kan bety noe man lengter etter eller håper skal gå i oppfyllelse.

- *Hva lengter du etter?*
- *Har du en drøm du håper skal gå i oppfyllelse? Å få et kjæledyr, en bror eller søster, reise til mor-
mor, gå i selskap ...*
- *Hvordan føles det når man lengter eller noe eller noen?*
- *Hva pleier du å gjøre når du lengter, drømmer eller håper noe skal bli virkelig?*

Drømmer og håp hos Munch

Velg ett eller flere av Munch-bildene fra dette temaet som du viser til barna.

- *Er det drømmer og/eller håp på bildet?*
- *Hvordan ser du det?*

Du må gjerne skrive og tegne hva barna sier. Etter å ha samtalt en stund kan barna lage en kollage av avisutklipp eller tegne drømmene og lengslene sine. Oppmuntre dem gjerne til å fortelle for hverandre.

Oppsummer hva dere har gjort og snakket om, forskjeller og likheter mellom nattlige drømmer og drømmer som i lengsel og ønsker for framtiden. Si at det er bra å drømme og håpe på at fine ting skal skje, oppmuntre barna til å fortsette med det. Det vi tenker på og vil at skal skje, har mye større sannsynlighet for å inntreffe hvis vi først drømmer om det. Å drømme er å lage seg en målsetning. Finn din måte å formidle tankegangen til barna slik at de, avhengig av alder og forutsetninger, kan ta til seg budskapet og fortsette å drømme og håpe.

Nysgjerrighet

Nysgjerrigheten begynner allerede i livmoren. Fostret undersøker kroppsdelenes sine og tar med seg denne egenskapen ut i livet. Små barn er drevet av nysgjerrighet. De tar alle sansene i bruk for å oppdage, utforske og utvikle seg, og drivkraften er det vi vanligvis kaller nysgjerrighet.

Noen er mer nysgjerrige enn andre, og generelt er det nok slik at barn er mer nysgjerrige enn voksne. Jo eldre vi blir, jo mer mener vi at vi vet, og nysgjerrigheten avtar. Dette gjelder langt fra for alle, men mange eldre vitner om at nysgjerrigheten avtar med årene. Det finnes forskere som nysgjerrig setter seg fore å undersøke nettopp nysgjerrighet, og som mener at uten denne viktige drivkraften ville det ikke vært noen utvikling. Vi ville aldri ha lært noen ting! Barn er nysgjerrige i ulik grad og på ulike måter. Er du nysgjerrig på å lære mer om nysgjerrighet?

Velg ett eller flere av Munch-bildene og vis dem til barna

Nå er jeg nysgjerrig på hva dere ser på dette maleriet av Edvard Munch! Vil dere fortelle? La barna fortelle fritt og still nysgjerrige oppfølgingsspørsmål hvorpå dere tolker bildet/bildene.

– Hva blir dere nysgjerrig på å vite mer om når dere ser på maleriet? Hva er det vi ikke får vite?

Hvis barna har vanskelig for å skjønne hva du mener, kan du gi noen eksempler:

– Hva skal personen/personene på maleriet gjøre etterpå? Hva sier mannen/kvinnen/barnet på bildet? Hva ligger bak huset/svingen/...?

Bekreft nysgjerrigheten deres på samme måte som du gjør med fortellingene og tolkningene deres. Oppsummer ved å si at nå vet du mer om hvordan de har tolket maleriet. Si at vi kan se og oppfatte ulike ting og at det ikke er noe som riktig eller galt nå vi ser på/tolker et maleri.

Takk også barna fordi de har villet fortelle for deg hvordan de oppfatter maleriet. *Det gjorde at dere vekte nysgjerrigheten min.*

– Vet dere hva nysgjerrighet er?

– Nysgjerrighet er når man vil vite og lære seg mer. Hva pleier du å være nysgjerrig på?

Hvis dette er den siste Munch-samlingen, kan du oppsummere hele prosjektet ved å snakke om at dere i fellesskap har brukt nysgjerrigheten for å lære mer om Edvard Munch. Spør hva barna har lært og hva de synes om å jobbe med Munch. Fortell hva du selv har lært og ros barna for godt samarbeid.

Kanskje det var nysgjerrighet som gjorde at Edvard Munch ble kunstner? Kanskje han drømte om å få male og oppdage verden gjennom penselen? Alle har rett til å drømme og fantasere – fortsett med det du også! Vi er alle nysgjerrige – fortsett å være nysgjerrig! Alle følelsene vi har er ok. Du kan føle hva du vil og det må du aldri glemme!

KOMMENTARER TIL FILMENE OM MUNCH I BARNEHAGEN

**FØRSKOLEBARNS EKSPRESSIVE
UTTRYKK I MØTE MED KUNST**

Med utgangspunkt i noen av Edvard Munchs kjente verker møter vi i kortfilmene «Munch i barnehagen» en gruppe barn i førskolealder som har latt seg inspirere av Edvard Munchs liv og virke til refleksjon, assosiasjon og ikke minst, til lek med mange ulike tegne og maleteknikker.

KUNSTEN ER SUBJEKTIV

Et av filmprosjektets formål var å vise hvordan vi kan knytte enkeltverk av Edvard Munch til spesifikke følelser, så som sinne, sorg og glede, for så å la barna reflektere og assosiere omkring dette gjennom å skape egne ekspressive kunstneriske uttrykk i etterkant.

Vi vurderte imidlertid at det kanskje ville være uheldig, at vi som voksne på forhånd skulle legge føringer for nøyaktig *hvilke* følelser de ulike verkene *antagelig* ville framprovosere hos barna. Kunstopplevelse er, og vil alltid være subjektiv. For meg er ikke opplevelsen av Munchs oljemaleri *Skrik* den samme som det vil være for deg.

Vi valgte derfor å la barna få møte kunstverkene med et åpent sinn. Slik ble det barnas stemme, barnas tanker og undringer som kom fram i assosiasjonsarbeidet, ikke våre.

Kunstpædagogens viktigste ansvar ble dermed først og fremst å **lytte** til barna, for så å stille de **kloke** oppfølgingsspørsmålene som kunne føre assosiasjonsarbeidet videre. Det enkelte barns bildetolkning sto dermed fritt – og slik ble også refleksjonen, samtalen og filosoferingen fri og åpen.

Ved siden av tematikken «hvordan bevege følelser gjennom møter med kunst» var formålet med filmene å inspirere barnehagen til å se den store verdien i å benytte kunst som innfallsvinkel til danning og formidling av kulturarv. Ved å trekke deler av Edvard Munchs liv og virke inn i barnehagens pedagogiske innhold, gir vi førskolebarna mulighet til å bli kjent med en av våre fremste norske kunstnere og hans tid på en nær og grundig måte. Munchs ekspressive uttrykk er i tillegg et i særdeleshet spennende visuelt materiale å presentere for barn, i det hans symbolbruk og kraftfulle uttrykk lett setter oss i kontakt med egne tanker og følelser. Sist men ikke minst kan vi også *lære* noe om kunstuttrykk og teknikker i sin alminnelighet. I møte med Edvard Munchs kunst vil barn kunne la seg inspirere både til å tegne med kull, kritt og tusj, til å male med olje, male med vannfarger, trykke, fotografere og forme i tredimensjonale materialer.

METODIKK – INNRAMMING OG BEGRENSING

For på best mulig måte å sikre en god gjennomføring av verkstedene i prosjektet, var det viktig for oss å planlegge alle detaljer nøye, og tenke gjennom *hvilke rammer* vi ønsket at barna skulle få utfolde seg innenfor. Desto tydeligere og enklere rammene for en aktivitet er, desto enklere er det for barna å skape noe som er utenfor rammen, noe større, noe nytt, eller noe som er helt annerledes det vi hadde forventet!

Valgene vi gir barna hva gjelder farger, underlag, formater, innfallsvinkler og verktøy gir hver for seg føringer som det alt i alt er spennende å bevege seg rundt i og utforske. Sagt på en annen måte – få og enkle elementer – gir mange muligheter.

I dette prosjektet tok vi oss god tid til å dvele ved følgende fire kriterier:

1. Valg av kunstverk
2. Valg av «startkabel»
3. Valg av aktivitet i verksted
4. Valg av etterspill

For det første ønsket vi å velge ut bilder som vi mente kunne speile et mangfold av følelser og en variasjon innenfor teknikker. Malerier, tegninger og trykk skulle reflektere flere stemninger og et bredt register av følelser. Vi ville også gjerne vise at Munch arbeidet med mange sider ved menneskets forhold til seg selv, til livet, til naturen og til arkitekturen.

Videre mente vi det var viktig å gi barna en ”startkabel” som skulle sette prosessen og tankene i sving. Dette mente vi at ville skje dersom pedagogen i dialog med barna, maktet å inspirere barna til *refleksjoner* og *assosiasjoner*. Det ville være viktig at pedagogen var lydhør for barnas reaksjoner og ut fra situasjonen evnet å stille oppfølgingsspørsmål som førte tankene videre.

Varmer dette bildet? Hvorfor er solen så stor? Hvordan tror dere Munch hadde det inni seg når han laget dette bildet? Hvorfor tok Munch så mange bilder av seg selv? Tar vi bilder av oss selv? Hvem er damen bak treet? Hvem er mannen nede i hjørnet? Hvor har han vært? Hvorfor er det så mørkt å dette bildet her? Hvorfor har hun en så lang skygge bak seg?

Hva tror dere har skjedd her?

Aktivitetene som skjer i verkstedene i etterkant av assosiasjonsrunden bør være svært godt introdusert og forklart. Vi var også godt forberedt og la vi vekt på at barna skulle ha tydelige rammer innenfor valg av farger, formater og verktøy. De skulle også få se og lære gjennom å observere kunstpedagogen demonstrere teknikken og dens muligheter.

Som filmene viser vektla vi ulike etterspill. Noen av barnas arbeider var i hovedsak prosessorienterte, som da barna løper i naturen og «er et skrik», eller når de ikler seg maskene og står tause mellom trestammene. Andre arbeider ble presentert på ulikt vis som utstilling eller i form av en fotoinstallasjon.

Her er en forenklet arbeidsmodell av prosjektet. Selve den praktiske gjennomføringen vises godt i filmene.

MUNCH I BARNEHAGEN

«FEM KUNSTVERK, SEKS AKTIVITETER OG MANGE FØLELSER»

Kunstverket	Startkabel	Aktivitet	Etterspill
Solen	Møte med kunstverket i Dialog	Maleteknikk Akryl/flytende vannfarger i primærfarger. Gjenbruksmateriell, koster og svamper Stort format	Samtale Utstilling vegg
Skrik	Møte med kunstverket i Dialog	Folienmasker med akryl/flytende vannmaling hvit og gul. Installasjon med silkepapir	Maskene brukes ute sammen med lek med silkepapiret – kroppen som installasjon. Stillbilder
Fotografier med selvportrettet	Møte med Munch. Isenesatt atelier Dialog	Fotografi – portretter Barna leker og er i fiksjon.	Fotoutstilling Storformat
Ungdom og endene	Møte med kunstverket i Dialog	Trykkteknikk Fellesbilde i storformat Vi trykker på plastplater. Primærfarger, svamper og ruller.	Utstilling utendørs.
Arkitektur	Møte med kunstverket i Dialog	Tegning, med tusj og kull. Tegne ute fra arkitektur i egne omgivelser.	

TIL SLUTT

Her er noen stikkord og tips til deg som vil arbeide med kunst i barnehagen

- Ram inn aktiviteter og oppgaver slik at alle forstår hvilke muligheter de har for å leke og eksperimentere. Gjøre det med andre ord enkelt.
- Velg teknikker barna mestrer. Metodikken du ser i filmen passer for de fleste.
- Husk at også kroppen eller naturen kan være selve eller deler av kunstverket eller del av en installasjon.
- Benytt gjerne kamera, overhead, pc, smartbord og photoshop hvis man har tilgang på dette.
- Legg på lydeffekter, lydkulisser og lys hvis det kan gi barnas arbeider et særpreg
- Lek og eksperimenter med formatene – digert – bittelite.
- Flytt aktivitetene ut i friluft og inn i nye rom.
- Ta i bruk fiksjon. La barna prøve ut roller og ideer på en gøy og ufarlig måte. (Her referert til seansen i filmen om selvportrettene).
- La barna få smake, høre, se og kjenne – benytt konkrete og gjenstander til inspirasjon. (En kopp, en bart, en gyngestol, en sitron?)

HVILKE FORMINGSMATERIELL TRENGER VI?

Velg enkle formingsmaterialer som kan kombineres på ulike måter. Ideer til smarte, billige og kreative valg av formingsmateriell, finner du blant annet i artiklene «Fargelek i barnehagen» barnehageforms nettsider, og i boken Fargelek, (Pedagogisk Forum).